



Strategische Agenda 2020-2025

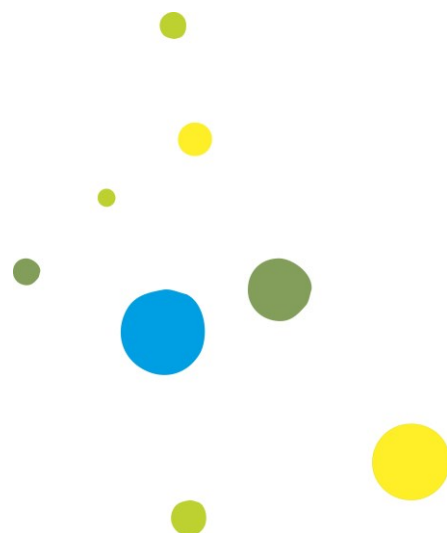
TUSSENTIJDSE EVALUATIE

21 december 2023



INHOUDSOPGAVE

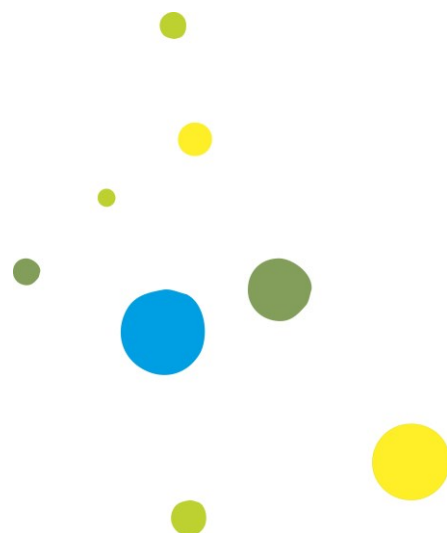
1.	Voorwoord	4
2.	Inleiding	5
2.1.	Strategische Agenda 2020-2025	5
2.2.	Opzet tussentijdse evaluatie.....	6
3.	Wat hebben we opgehaald?	8
3.1.	Reflectie	8
3.2.	De Strategische Agenda in zijn Geheel.....	10
3.3.	Landbouwtransitie en Vitaal Platteland	24
3.4.	Voeding voor een Gezond Leven	30
3.5.	Energietransitie	35
3.6.	Human Capital	40
3.7.	Innovatie, Clustervorming en Circulaire Economie	44
3.8.	Fysieke Randvoorwaarden	48
3.9.	Quality of Living	56
4.	Conclusies	61
5.	Expert Opinions	63
6.	Verantwoording en Bijlagen	65



AFKORTINGEN

Wij maken in dit rapport gebruik van de volgende afkortingen:

AB - Algemeen Bestuur Regio Foodvalley
CSA - Commissie Strategische Agenda
EB - Economic Board Regio Foodvalley
HC - Human Capital
HCA - Human Capital Agenda
MKB - Midden- en kleinbedrijf
RFV - Regio Foodvalley
RPLG - Regionaal Perspectief Landelijk Gebied
SA - Strategische Agenda



1. VOORWOORD

De Strategische Agenda 2020-2025 is een voortzetting van ons gezamenlijk voornemen om thema's regionaal en in triple helix verband op te pakken. In de uitvoering laten wij de kracht van de regio zien: een grote hoeveelheid gedreven mensen die bereid is om samen de schouders te zetten onder uitdagende vraagstukken, om zo ook samen stappen vooruit te zetten. Het feit dat we dit vanuit overheid, ondernemers en onderwijs oppakken is iets waar we trots op mogen zijn. Er zijn talloze mensen die hier elk op hun eigen manier een bijdrage aan leveren. We zijn zeer dankbaar voor die inzet.

We willen die samenwerking graag voortzetten, met de Strategische Agenda 2026-2030 als richtlijn. Om deze nieuwe agenda goed te kunnen opzetten is eerst een evaluatie uitgevoerd om op te halen hoe de huidige agenda wordt ervaren en waar ruimte is voor verbetering. Het resultaat van deze evaluatie is het rapport dat voor u ligt. De uitkomsten zullen worden meegenomen door de Commissie Strategische Agenda (CSA) die de nieuwe agenda zal opstellen en aan zal bieden aan het Algemeen Bestuur.



Arjen Droog
Directeur Regio Foodvalley



2. INLEIDING

2.1. STRATEGISCHE AGENDA 2020-2025

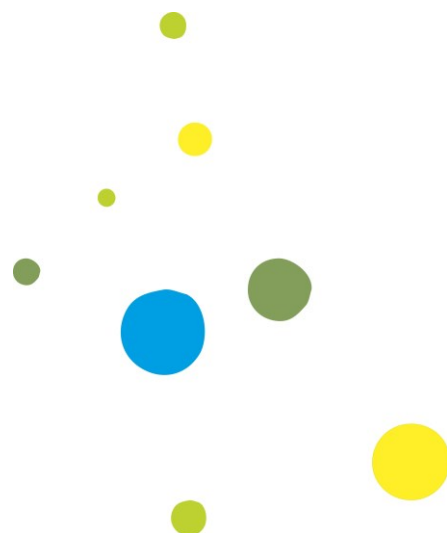
In de Strategische Agenda Regio Foodvalley 2020-2025 worden de ambities, uitdagingen en kansen voor Regio Foodvalley geschetst. Centraal staat als ambitie:

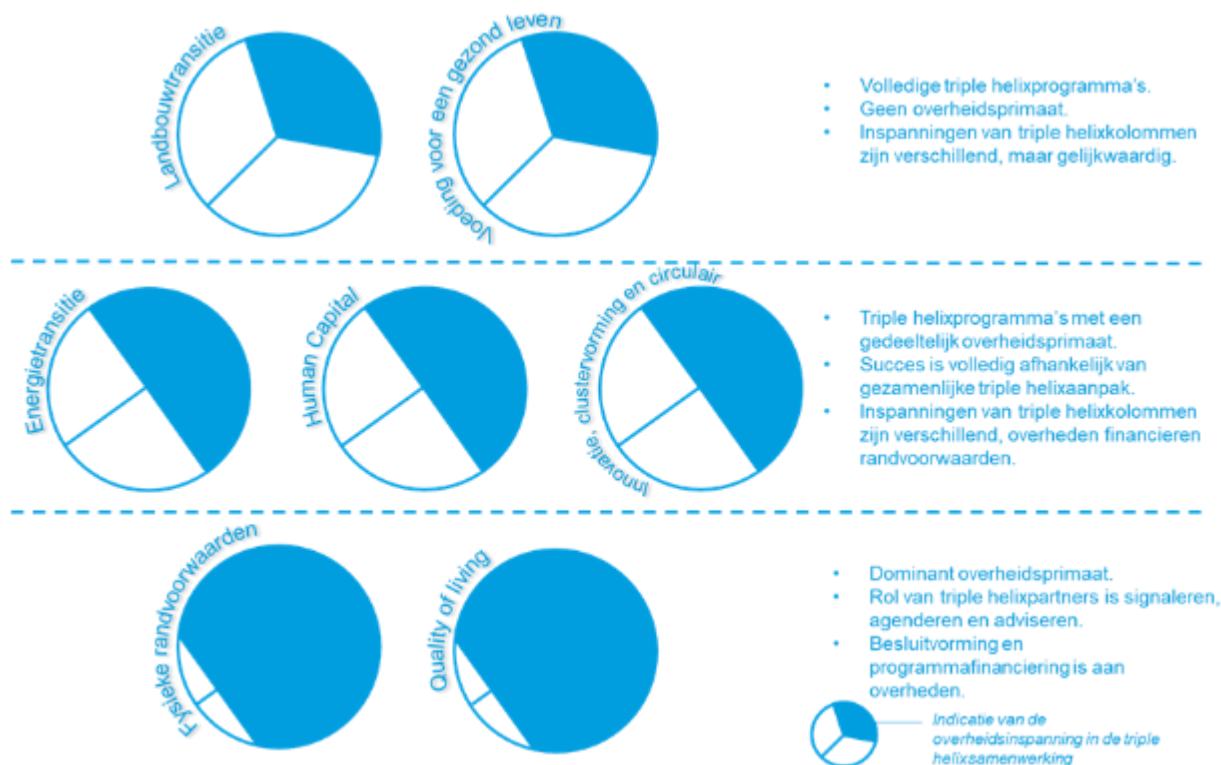
Regio Foodvalley is een topregio op het gebied van landbouw en voeding, ingebed in een omgeving waar het goed wonen, werken en ondernemen is. Vanuit ervaring en kennis, innovatiekracht, betrokkenheid en onderlinge verbinding zetten we gericht in op het duurzaam realiseren van brede welvaart. We zijn trots op onze regio en we zijn een voorbeeld in het combineren en verbinden van economische welvaart, fijne leefomstandigheden, gezondheid, natuurwaarden en het bijdragen aan mondiale voedseloplossingen.

De Strategische Agenda vormt het kader voor de programma's en projecten die we binnen Regio Foodvalley oppakken. Met de Strategische Agenda spreken de triple helix partijen binnen de regio af wat (realiseren gezamenlijke doelen) we met elkaar willen bereiken in Regio Foodvalley en hoe (ambities en inspanningen in lijn brengen en onder de noemer van de Regio Foodvalley uitdragen) we dat willen gaan doen. Voor de gemeenten binnen Regio Foodvalley betekent dit dat de Strategische Agenda richtinggevend is voor de werkprogramma's. De afspraken hebben we in gezamenlijkheid gemaakt (onder leiding van een Commissie Strategische Agenda) in 2019 en vanaf 2020 is de Strategische Agenda van kracht en in uitvoering.

De wereld heeft sindsdien niet stilgestaan. De ontwikkelingen sinds 2019 hebben invloed op de manier en snelheid waarop wij dagelijks als overheden, onderzoeks- en onderwijsinstellingen en bedrijfsleven in de richting van onze ambitie toe bewegen. Het laat zien dat onze Strategische Agenda niet statisch is. Tegelijkertijd blijft onze visie even relevant als drie jaar geleden:

In de strategische agenda zijn 7 thema's benoemd waar we als regio incl. alle stakeholders aan willen werken. De triple-helix (dus bedrijven, onderwijs en kennisinstellingen en overheden) hebben hier samen een agenda voor gemaakt en deze is ook gedragen door alle drie de kolommen. De invloed van de triple-helix is wel verschillend per thema en dan gaat het vooral om het mandaat dat er voor de overheid is om besluiten te nemen en de rol van bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen. In het onderstaande plaatje wordt dit samengevat.





Voor de zeven thema's is ook een uitwerking gemaakt met operationele doelen en globale aanpak voor de komende jaren (verdieping van de Strategische Agenda 2020-2025). En deze zijn uitgewerkt in werkprogramma's.

Ook in de periode na 2025 willen wij blijven werken aan onze regio. Hiervoor zullen wij met vertegenwoordigers van alle kolommen in de regio een nieuwe Strategische Agenda opstellen.

Het Algemeen Bestuur van Regio Foodvalley heeft op 9 juni 2023 de opdracht gegeven aan de Economic Board om een Commissie Strategische Agenda (CSA) in te stellen. Deze commissie bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de ondernemerskolom, onderwijskolom en overheidskolom en een voorzitter die verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van een nieuwe Strategische Agenda. De leden van de CSA zijn collectief verantwoordelijk voor het ophalen van inhoud en het creëren van draagvlak voor de Strategische Agenda vanuit de drie kolommen. De SA wordt opgeleverd aan de EB en besluitvorming voor de overheden vindt vervolgens plaats via het AB die het ter vaststelling aanbiedt aan de gemeenteraden. In dit schema is nog niet opgenomen dat de SA ook door de ondernemers- en onderwijskolom wordt vastgesteld of op een andere manier commitment wordt gegeven. Dit is wel essentieel en wordt via de EB uitgewerkt.

2.2. OPZET TUSSENTIJDSE EVALUATIE

Reflectie op de huidige SA en de voortgang die hierop wordt geboekt, is een belangrijke eerste stap op weg naar een nieuwe SA. De Economic Board heeft opdracht gegeven voor een tussentijdse evaluatie van de Strategische Agenda en heeft gevraagd om hierin met name aandacht te besteden aan een feitelijk weergaven van de stand van zaken van de huidige SA en het vooruit kijken naar de toekomst: Wat zijn de drempels die men tegenkomt bij de uitvoering van de huidige SA? En wat zijn de geleerde lessen en bouwstenen voor een nieuwe Strategische Agenda?

Het doel van deze tussentijdse evaluatie is:

- Feitelijke voortgang SA ophalen;
- Identificeren van de inhoudelijke successen tot nu toe;

- Identificeren van drempels die voortgang (kunnen) beperken;
- Ophalen van de geleerde lessen en bouwstenen ten behoeve van de verdere uitvoering van de huidige SA en de toekomstige SA;
- Constateringen en meningen ophalen bij de stakeholders in de regio.

De tussentijdse evaluatie is uitgevoerd door het regiokantoor van Regio Foodvalley. We wilden graag zoveel mogelijk input van betrokkenen bij de uitvoering van de SA vanuit gemeenten, provincies, bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en andere partijen ophalen. Daartoe hebben we een online vragenlijst opgesteld over de thema's van de SA, de voortgang en projecten. Ook is een aantal vragen gesteld over samenwerking, plus- en minpunten en inzichten voor de nieuwe SA. De resultaten van deze vragenlijst met input vanuit de programmamanagers is aangevuld met interviews met de portefeuillehouders per thema. De vragenlijst is opgenomen als bijlage van dit rapport.

Er zijn drie experts bereid gevonden op dit rapport een reflectie te geven tijdens een symposium op 25 oktober 2023. De drie experts zijn:

- Cees-Jan Pen (Lector de Ondernemende Regio Fontys, lid SER Brabant)
- Nina Tellegen (directeur-bestuurder Amsterdam Economic Board)
- Arie Slob (bestuurlijk verbinder Regio Zwolle)

Verslaglegging van dit symposium met de reflecties van de experts wordt toegevoegd aan de tussentijdse evaluatie.

De commissie strategische agenda gebruikt de tussentijdse evaluatie inclusief de reflectie van de experts als input voor de nieuwe strategische agenda vorm te geven. De tussentijdse evaluatie wordt ook aan de Economic Board en het Algemeen Bestuur verzonden.



3. WAT HEBBEN WE OPGEHAALD?

3.1. REFLECTIE

Tijdens het uitvoeren van de tussentijdse evaluatie zijn ons een aantal dingen opgevallen die wij van belang achten voor toekomstige SA evaluaties en de nieuwe SA.

3.1.1. Representativiteit

Respons op de enquête is vrijwel geheel uit de overheid gekomen. Hierin speelt mee dat de enquête voornamelijk via overheidskanalen is gedeeld. De enquête is ook uitgezet via triple helix kanalen, onder andere via de Economic Board, die gevraagd is om het te delen met hun achterban, dit was echter vlak voor de zomervakantie. De strategische agenda is qua structuur en programma's waarschijnlijk ook bekender onder de overheid net als een vraag naar reflectie op voortgang.

In het symposium is genoemd dat met name ondernemers anders benaderd moeten worden. Ondernemers doen wel degelijk mee in de regio, maar in de meeste gevallen gaat het om een aantal 'usual suspects'. Ook via bedrijvenkringen blijft het lastig om ondernemers actief te betrekken bij de SA. Bij individuele project gaat dit makkelijker. Om participatie te stimuleren zou het waardevol zijn om een gevoel van eigenaarschap van de SA te versterken. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de volgende Strategische Agenda.

Wat betreft de enquête zou er overwogen moeten worden of één enquête dan voldoende is, of dat er een specifieke enquête (of andere vorm) opgesteld zou moeten worden voor elke kolom. Een lector of bedrijfsdirecteur zal namelijk op een andere manier bijgedragen hebben dan een wethouder of ambtenaar.

3.1.2. Validiteit

Bij het analyseren van de gegevens werd al snel duidelijk dat er geen statistische conclusies konden worden getrokken op basis van de verzamelde gegevens. Hier zijn meerdere samenhangende redenen voor.

- Zoals hiervoor genoemd waren de respondenten bijna allemaal uit de overheidskolom. Hierdoor konden er geen vergelijkingen worden gemaakt tussen de meningen en ervaringen van verschillende groepen.
- Sommige enquêtes zijn individueel ingevuld en een aantal is door meer personen (fracties, college van de gemeente Ede, beleidsmedewerkers) ingevuld. Het aantal daadwerkelijke antwoorden ligt dus hoger dan het aantal ingeleverde enquêtes.
- De vragen van de enquête zijn ingericht om de SA in de volle breedte te evalueren. Maar omdat er zoveel thema's, programma's en projecten onder vallen is het moeilijk om conclusies te trekken op basis van maar 40 reacties. Respondenten konden aangeven bij welk thema/programma ze betrokken waren, maar verreweg de meesten hebben hier twee of meer thema's/programma's ingevuld waardoor vergelijking moeilijk wordt.
- Daarbij hebben niet alle respondenten een totaaloverzicht van de programma's die ze evalueerden. Om hier een betere balans in te vinden hebben wij de programmamanagers gevraagd een kort overzicht te geven van de activiteiten en ontwikkelingen binnen hun programma. Om te voorkomen dat het rapport te lang zou worden zijn deze onderdelen beperkt. Dit is geen volledige programma evaluatie.

In dit rapport is ervoor gekozen om op te bouwen rondom de thema's van de SA. Elk thema in 3.2 t/m 3.8 begint met een feitelijke beschrijving van de stand van zaken van het thema door de programmamanager (paragraaf 'waar we zijn'). Daarna volgt een samenvatting van de respons uit vragenlijsten en andere reacties (paragraaf 'input stakeholders'). Let op: dit zijn dus meningen en aanbevelingen van individuen of groepen die al dan niet dichtbij de thema's staan. Dit wordt aangevuld met interviews met bestuurders rondom de thema's. Deze vertegenwoordigen de mening van de geïnterviewden op het thema waar zij aan werken. Er is ook een hoofdstuk met algemene opmerkingen die niet direct bij een thema horen maar wel betrekking hebben op de (gehele) SA.

3.1.3. Monitoring en evaluatie

Bij het symposium werd door verschillende partijen genoemd dat de tussentijdse evaluatie niet de feitelijke voortgang t.o.v. ambities en doelen van de SA bevat. Een groot deel van dit probleem is gelegen in de aard van de ambities en doelen, deze zijn deels niet SMART (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdgebonden) geformuleerd en vaak ook niet toegespitst op de rol die het programma speelt (bijvoorbeeld t.o.v. andere overheidslagen). Dit is voor de volgende SA wenselijk, door vooraf kaders vast te stellen voor monitoring en evaluatie, zowel kwantitatief (waar mogelijk) als kwalitatief. Dit is belangrijk voor overzicht, bijsturing en tussentijdse voortgang.

Sommige programma's hebben intern kwantitatieve targets vastgesteld waarop zij monitoren. Recent heeft het programma Human Capital voor hun HC Agenda een monitoring- en evaluatie raamwerk opgezet. Voor de programma's uit de SA is er een (half)jaarlijkse voortgangsrapportage, maar deze is beperkt.

Tijdens het uitvoeren van de tussentijdse evaluatie zijn ons een aantal dingen opgevallen die wij van belang achten voor toekomstige SA evaluaties en de nieuwe SA.

3.1.4. Representativiteit

Respons op de enquête is bijna alleen maar vanuit de overheid gekomen. Er is een aantal reacties vanuit het onderwijs en geen vanuit het bedrijfsleven. Hierin speelt mee dat de enquête voornamelijk via overheidskanalen is gedeeld, maar hij is ook uitgezet via triple helix kanalen, onder andere via de Economic Board, die gevraagd is om het te delen met hun achterban. Helaas heeft dit niet de gewenste resultaten opgeleverd. En dit is ook terug te zien in de antwoorden. Vooral het werk dat binnen de Gemeenschappelijke Regeling wordt verricht en m.n. de economische en ruimtelijke zaken komen uitgebreid aan bod.

Toen het gebrek aan breder respons werd besproken tijdens het symposium noemde Nina Tellegen, één van de experts, dat met name ondernemers anders benaderd moeten worden. Ondernemers doen wel degelijk mee in de regio, maar in de meeste gevallen gaat het om een aantal 'usual suspects'. Ook via bedrijvenkringen blijft het lastig om ondernemers actief te betrekken bij de SA. Bij individuele project gaat dit makkelijker. Om participatie te stimuleren zou het waardevol zijn om een gevoel van eigenaarschap van de SA te versterken. Hoe dit kan zou overlegd moeten worden in triple helix verband. Dit geldt ook voor de onderwijskolom.

Wat betreft de enquête zou er overwogen moeten worden of één enquête dan voldoende is, of dat er een specifieke enquête (of andere vorm) opgesteld zou moeten worden voor elke kolom. Een lector of bedrijfsdirecteur zal namelijk op een andere manier bijgedragen hebben dan een wethouder of ambtenaar.



3.2. DE STRATEGISCHE AGENDA IN ZIJN GEHEEL

3.2.1. Input stakeholders

In de vragenlijsten en sessies zijn er ook opmerkingen gemaakt die niet direct bij een thema horen maar wel betrekking hebben op de SA. De uitwerking hiervan is hieronder in dezelfde vorm weergegeven als bij de individuele thema's. Vaak werken de respondenten niet specifiek aan een of enkele thema's of staan ze op wat meer afstand (bijvoorbeeld raadsleden).

“ Ik ben zeer positief over Regio Foodvalley, het is een zeer mooie en goede Gemeenschappelijke Regeling met goede samenwerking tussen raden. Onmisbaar voor het goed functioneren van gemeenten in deze regio. ”

Raadslid

3.2.1.1. Successen

De SA wordt benoemd als richtinggevend en als integrerend voor de verschillende transities die in de regio samenkomen. Ook is de SA een kapstok die aangeeft waarom we dingen doen en wie er stakeholder zijn. En als kapstok van het waarom en de juiste verbindingen. Als successen wordt een grote lijst aan projecten genoemd zoals samenwerkingsagenda's en afspraken als de RES, de woondeal, de regionaal ruimtelijke verkenning. Deze geven concretisering aan de ambities van de SA. Daarnaast worden projecten vermeld waar budget voor de regio mee is binnengehaald zoals de MKB-deal en gelden voor mobiliteit/bereikbaarheid. De Regiodeal wordt meerdere keren genoemd als vliegwieltje voor samenwerkingen tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheid. De Innovatiemonitor en Innovatieprijs is zichtbaar in de regio, net als de geslaagde Regio Foodvalley Days en andere netwerkbijeenkomsten. Als laatste wordt positief gewaardeerd dat de regio goed vermeld wordt in nationaal beleid en documenten.

“ We hebben een regio met veel botsende werkvelden (wonen, landbouw, economie, mobiliteit) en blijven toch op goede voet met elkaar praten. We zijn een sterk merk dat zeker met de huidige vraagstukken heel aantrekkelijk is om in te investeren. ”

**Ambtenaar Landbouw
en Quality of Living**

Het regiokantoor heeft hier positief aan bijgedragen: enthousiasme en coördinatie, met een goede informatievoorziening en een steeds verdere professionalisering. Het elkaar ontmoeten, inhoudelijke bijeenkomsten en inzet op samenwerking in de triple helix werpt zijn vruchten af. Dat is ook buiten de regio merkbaar: we zijn een goede gesprekspartner voor andere overheden en we vinden steeds beter de weg naar de provincies en Rijk met lobby. In de regio zijn we bescheiden, maar brengen we de parels goed in beeld en zetten Regio Foodvalley op de kaart. Er zijn korte lijnen, goede focus op actuele projecten en we zijn in staat om die onderwerpen bij de kop te pakken waar gezamenlijke inzet richting provincie en Rijk nodig is.

3.2.1.2. Tegenvallers

Als minder succesvol wordt de rol van de Economic Board genoemd. Er wordt opgemerkt dat dit een krachtig gremium kan zijn omdat de leden breed vertakt zijn in de maatschappij, maar dat de slagkracht omhoog moet. Er ligt te veel nadruk op de overheidskolom en het is onvoldoende uitgekristalliseerd op welke wijze de EB beter in te zetten is. Daarnaast wordt er gewezen op de uitdaging om voor de gemeenteraden nut en noodzaak van regionaal samenwerken op een positieve manier over te brengen. Het is soms lastig om de directe meerwaarde voor inwoners te duiden, vooral als het gaat over meer strategische zaken.

“ In het algemeen is het soms lastig om tot echte keuzes te komen, in het belang van de regio. De lokale belangen zijn daarbij soms te uiteenlopend. ”

3.2.1.3. Belemmeringen

Een deel van de belemmeringen om de doelen van de SA te halen, wordt gezien vanuit de verschillen tussen de acht gemeenten en de uitvoering van regionale thema's. Er is sprake van focus op eigen problematiek en lokale belangen die uiteenlopen, beperkte capaciteit, versnippering en stroperigheid in besluitvorming. Er wordt opgemerkt dat de SA is niet goed tactisch is

**Ambtenaar Verstedelijking
en Landelijk gebied**

“ In algemene zin willen we de waardering uitspreken voor de samenwerking in de regio. Wij waarderen de open dialoog die zowel ambtelijk als bestuurlijk kenmerkend is voor onze samenwerking. Tegelijkertijd blijft het zoeken naar de balans tussen de verantwoordelijkheid van ons als eigenstandige gemeente en de samenwerking in de regio. ”

College gemeente Nijkerk

de projecten die worden uitgevoerd. Als laatste worden opmerkingen gemaakt over de samenwerking in de uitvoering: hier gaat te veel tijd op aan afstemmen en wordt de capaciteit niet altijd effectief ingezet.

3.2.1.4. Aanbevelingen

Om voortgang te boeken is essentieel om meer aansluiting te zoeken bij de onderwerpen die bij de raden leven, om focus aan te brengen en om concrete projecten uit te voeren. Hierbij moet gekozen worden voor goed onderbouwde projecten die het verschil maken voor de doelen van de SA. Er is commitment nodig om van de gekozen doelen echt naar de uitvoering te gaan en goede uitgangspunten te hanteren over hoe we samenwerken. Door te denken in de doelgroepen waar je het voor doet in de maatschappij blijf je meer in verbinding en is het duidelijker hoe je projecten aan kunt pakken en wat mogelijke consequenties zijn van keuzes. Over die keuzes en focus wordt opgemerkt dat de stelregel 'lokaal wat lokaal kan, regionaal wat een toegevoegde waarde heeft' een goede is. Onder andere het college van Nijkerk benadrukt dat de lokale agenda leidend moet blijven in de regionale agenda, waarbij gemeenten en regio elkaar versterken. Op deze manier blijven de gemeenteraden ook goed betrokken bij regionale processen. Laat aan gemeenteraden zien wat het kan opleveren door regionaal samen te werken.

“ De faciliterende rol van het regiokantoor mag proactiever worden nu regio en gemeentebestuurders meer keuzes moeten maken. Het versterken van het regiokantoor of regionaal samenwerken versterkt ons allemaal en bedreigt niet het mandaat of de bestuurlijke legitimatie dan wel de autonome besluitvorming van gemeenten. ”

College gemeente Ede

Als advies voor de volgende SA wordt meegegeven om monitoring en verantwoording aan de voorkant te regelen, o.a. door een format. De Economic Board zou een actievere rol moeten krijgen en de governance moet eenvoudiger en helderder. Door de doelen meer terug te laten komen bij de stakeholders in de triple helix en meer draagvlak te creëren, bereiken we een meer gezamenlijke beweging. Door minder vrijblijvendheid en duidelijker aan te geven wat we verwachten van rol en taak van elke partij wordt de SA effectiever. Er is aandacht nodig voor het doorwerken van doelen op regionaal niveau in het beleid van individuele gemeenten, onderwijsinstellingen en bedrijven. De Economic Board en andere tafels waar besluiten worden genomen moeten een goede vertegenwoordiging behartigen en niet te veel uitgaan van individuele meningen en belangen van stakeholders.

Er wordt geadviseerd om naar andere regio's te kijken voor inspiratie en om waar mogelijk samen op te trekken. Voor de Regio Foodvalley is een goede beschrijving van de taak en rol van het regiokantoor onderdeel van de toekomstvisie. Voor gemeenten is het van belang dat niet alleen de bestuurders maar ook de ambtelijke top en de gemeenteraden goed zijn aangesloten op de SA. Bij bedrijven en onderwijs

gaat het dan om o.a. directeuren. Ook werknemers die zich bezighouden met de inhoud moeten goed betrokken worden en blijven.

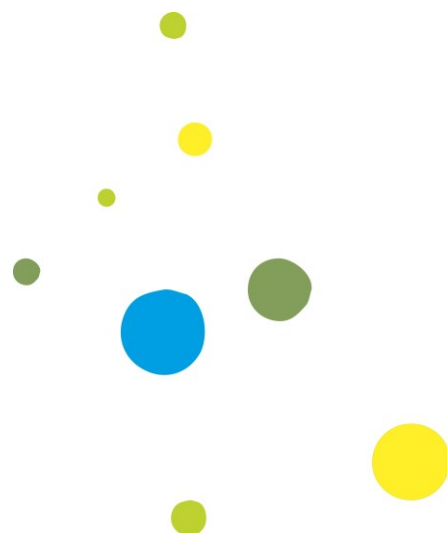
Voor de SA kan het verstandig zijn om een transitie-perspectief te hanteren om te bepalen of dingen anders moeten. Ook doelgroepen benoemen kan behulpzaam zijn en die kunnen per thema verschillen. Het is de moeite waard om te verkennen of een scenario-aanpak of het hanteren van verschillende tijdshorizonnen nuttig is en in de SA kan er ook meer gedifferentieerd worden in rollen. Hoe dan ook moet er geprioriteerd worden en zijn de grote bewegingen en ontwikkelingen richtinggevend.

3.2.1.5. Succes- en faalfactoren

In de vragenlijsten is via een meerkeuzevraag gevraagd naar de positieve lessen (succesfactoren) en de negatieve lessen (faalfactoren) van de huidige Strategische Agenda. Deze zijn hieronder weergegeven op frequentie van de antwoorden: hoe donkerder hoe vaker dit werd aangegeven.

Wat zijn de belangrijkste positieve lessen van de huidige strategische agenda?
Herkenbare thema's en ambities voor gemeenten en stakeholders in Regio Foodvalley
Gemeentee overstijgend aanpakken van thema's leidt tot sneller en beter resultaat
Keuze voor thema's waar we willen excelleren
Urgentie van verschillende ontwikkelingsopgaven en transities wordt steeds duidelijker
Meer (gerichte) triple helix samenwerking onder de paraplu van de SA
Ambities en doelen helpen om efficiënt te werken

Wat zijn de belangrijkste negatieve lessen van de huidige strategische agenda?
Te veel verschillende ambities/ doelen
Te veel thema's
Capaciteit voor uitwerking beperkt
Gemeenten maken keuzes onafhankelijk van SA
De samenhang en cross-overs tussen thema's is onvoldoende
Te weinig democratische sturing (door o.a. gemeenteraden) op uitvoering



Daarnaast zijn respondenten gevraagd via een meerkeuzevraag wat er volgens hen nodig is om succesvol verder te werken (aan hun thema). Hieronder ziet u, van meest genoemd tot minst genoemd, wat respondenten belangrijk achten.

	Meer focus en prioritering (28)
	Meer draagvlak bij gemeenten creëren (20)
	Meer samenwerking (18)
	Opheffen belemmeringen in wet- en regelgeving (17)
	Meer draagvlak en betrokkenheid vanuit ondernemers (15)
	Meer capaciteit voor uitvoering (14)
	Meer afstemming met provincie/rijk (11)
	Meer regie door één partij (10)
	Meer budget voor uitvoering (7)
	Meer kennis, onderzoek of inzicht (7)
	Hogere of andere ambities (3)

Overige antwoorden
Meer lobbywerk als gezamenlijke regio inzetten
Flexibiliteit in doelstellingen inbouwen
Scherper zijn in doel, resultaat en doelmatigheid
Samenwerking die er is verdiepen/verstevigen
Verminderen/verhelderen van de governance

We hebben de respondenten gevraagd naar een cijfer tussen 1 en 10 hoe zij inschatten dat de ambities van de SA haalbaar zijn tot het eind van de looptijd. Daarbij hebben we onderscheid gemaakt tussen hun eigen thema (als ze dat hebben) en het geheel. Op deze vragen kwam per thema niet voldoende respons om een gemiddelde te maken dat betekenisvol is. Het totaal van alle cijfers voor de gehele SA is een 6 gemiddeld met een spreiding tussen de 4 en de 8. Dit geeft helaas niet veel inzicht.

Bij alle thema's (zie 3.2-3.8) is gevraagd of dit thema volgende SA terug zou moeten keren of niet. Voor de respondenten die niet voor één thema de vragenlijst hebben ingevuld of die op wat meer afstand staan van de SA is de overgrote meerderheid van mening dat er geen thema af zou moeten vallen. Dit antwoord is maar liefst 17 keer gegeven. Wel zijn er kanttekeningen gemaakt die gaan over de keuze binnen thema's en een vraag naar focus. Een respondent merkt op dat thema's door alle 8 gemeenten gedragen zouden moeten zijn voordat ze opgenomen kunnen worden in de SA. Niet alles is relevant voor de collectieve samenwerking, ook als het thema an sich wel relevant is. Onder andere het college van Ede pleit ervoor dat in regioverband thema's worden opgepakt als er gezamenlijk belang is om de samenwerking op te zoeken. Maar dan niet voor beleid en uitvoering, maar met een netwerkfunctie. Leg de focus op delen van kennis en praktijkvoorbeelden en trek als gemeenten samen op als er vraagstukken zijn die in de regio opgelost moeten worden of meer efficiëntie opleveren.

Ook wordt er gevraagd naar beter onderscheid tussen waar je uniek bent en wat je als regio 'gewoon' goed geregeld moet hebben (randvoorwaardelijke). Een aantal keer wordt genoemd dat klimaatmitigatie en klimaatverandering toegevoegd zou moeten worden. Ook natuur en demografische veranderingen worden eenmaal benoemd. Er zijn projecten en provinciale trajecten die niet in de SA zijn benoemd, maar wel worden uitgevoerd. Hoe wil Regio Foodvalley hiermee omgaan. Vergelijkbaar is de verantwoording voor trajecten rondom ruimte en wonen richting Rijk en provincies.

Er zijn meerdere respondenten die de ruimtelijke opgaven bij verstedelijking en landbouw en de gevolgen voor economische functies benadrukken. Deze opgaven zijn belangrijk en moeten echt op regioschaal opgepakt worden. De regio heeft een veel sterkere ruimtelijke focus gekregen en dat zou tot uitdrukking moeten komen in de volgende SA. Daarbij zijn de hoofdthema's van verstedelijking en landbouw al zo breed dat veel thema's uit de huidige SA hierin terugkomen. Dan beschouw je ze niet op zichzelf maar in brede context, waarin je een strategische ruimtelijk opgave hebt waar je als regio keuzes, context en boodschap aan ophangt.

3.2.2. Directeur Regio Foodvalley



Toen de huidige strategische agenda van Regio Foodvalley eindelijk af was wilden we dat vieren met een groot feest. Nadat corona daar na twee pogingen een dikke streep door zette zijn we maar 'gewoon' aan de slag gegaan. Gelukkig lijkt dat wel feestelijk uit te pakken: alle thema's uit de strategische agenda zijn voortvarend opgepakt en dat levert veel mooie resultaten op, al is (nog) niet alles gelukt. In dit tussentijdse verslag presenteren we de resultaten tot nu toe én blikken we vast vooruit naar de nieuwe strategische agenda, waarvoor het proces wordt opgestart.

3.2.2.1. Waar we nu staan

De afgelopen jaren mocht ik leidinggeven aan het team elke dag bezig is met het uitwerken en uitvoeren van de ambities in de strategische agenda. Een team waar ik onbescheiden trots op ben: er is hard gewerkt en veel belangrijker - er is ook veel bereikt.

Regio Deal

Door de Regio Deal Foodvalley kwam er een enorme investering en versnelling op de thema's *Voeding en gezondheid* en *Toekomstbestendige landbouw*. De resultaten hiervan worden momenteel opgeleverd en zijn te volgen via regiodealfoodvalley.nl. Met name het meetnetwerk, het meest gedetailleerde en geavanceerde meetnetwerk van heel Europa (en waarschijnlijk de hele wereld) is hierbij een zeer opvallend resultaat. In plaats van dat we emissies van landbouw, industrie en verkeer aan de hand van modellen berekenen kunnen we die in Regio Foodvalley écht meten. Dit levert onvoorstelbaar rijke data en inzichten op. Wat zouden we hier graag verder in willen investeren! Het wordt zo veel makkelijker om te zien wat wel werkt en welke stikstofmaatregelen in de praktijk tegenvallen. Boeren zien direct wat het effect is van maatregelen die ze zelf nemen op de emissies die het bedrijf uitstoot. We willen niet alleen dat dit meetnetwerk verder wordt uitgebreid, maar ook dat er snel ruimte komt van het Rijk voor doelregelgeving doordat we het per bedrijf heel precies kunnen meten. Dit gaat meteen zorgen voor enorme versnelling van innovaties én ook veel sneller zorgen voor aanzienlijke reductie van stikstofuitstoot.

Verstedelijking (wonen, mobiliteit, economie)

Ook op andere thema's vond een versnelling plaats die we bij het schrijven van de strategische agenda nog niet konden voorspellen. Met name op de ruimtelijke thema's en de overeenkomst met Rijk, provincies en waterschappen rond de *Verstedelijkingsstrategie* zorgde voor een enorme impuls op zeer kostbare, maar maatschappelijk urgente thema's: bereikbaarheid, woningbouw, voldoende werk voor de nieuwe inwoners en een aantrekkelijke leefomgeving binnen én buiten het groeiende, stedelijke gebied. Het Rijk heeft sindsdien flink geïnvesteerd in Regio Foodvalley; de teller staat nu op 128 miljoen euro in de afgelopen twee jaar. Ook voor de komende jaren verwacht ik meer Rijksinvesteringen in onze regio.

Human Capital

Een thema dat nu goed in de steigers staat maar last had van opstartproblemen is Human Capital. De werkloosheid in de regio liep in de afgelopen jaren zo scherp terug, dat er vaak meer vacatures zijn dan beschikbare mensen. Bovendien doorkruiste corona de aanpak op dit thema: sessies werden afgelast en iedereen was afwachtend wat de lange termijngevolgen zouden zijn van het thuiswerken. Tegelijkertijd ontstonden er grote tekorten op de arbeidsmarkt en lukt het daardoor niet om sommige belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen te versnellen. Gelukkig is met alle opleiders en de vertegenwoordigers van de ondernemers inmiddels een heldere Human Capital Agenda getekend: 'Samen werken we aan een toekomstbestendige en veerkrachtige arbeidsmarkt'.

Circulaire economie

Het succesvolle programma Living Lab Regio Foodvalley Circulair kwam na vier jaar tot een eind, maar ondernemers, gemeenten en kennisinstellingen wilden graag door. De vele tientallen organisaties die in werkplaatsen samen aan circulariteit op verschillende gebieden werkten gaven aan graag een vervolg te willen. Inmiddels staat er een nieuw programma, wat door de aangesloten partijen samen wordt bekostigd. Immers: circulariteit is nog lang niet af, er is nog veel te bereiken.

Landelijk gebied (landbouw, landschap en eiwittransitie)

De toekomst van het landelijk gebied is een thema wat de afgelopen jaren zeer sterk de agenda, óók die van ons heeft bepaald. Er hebben een aantal opvallende ontwikkelingen plaatsgevonden. Op 22 juni 2022 was ik bij de boerenprotesten in Stroe, waar de verontwaardiging van boeren voelbaar was. Maar in mijn bezoeken aan boerenerven ben ik nog nooit op een boer gestuit die absoluut niet wil veranderen. De manier waarop, het ontbreken van perspectief en de toon van het debat zorgen vooral voor die verontwaardiging. Al droegen sommige boeren zelf ook flink bij aan de scherpe toon van het debat. Zonder ons daar al te veel door te laten afleiden heeft Regio Foodvalley de afgelopen jaren samen met natuurorganisaties, grondeigenaren, boeren en alle andere betrokkenen gewerkt aan een *Regionaal Perspectief voor het Landelijk Gebied*. Het is onze diepe wens dat dit perspectief de leidraad zal worden voor hoe we in onze regio gaan zorgen voor perspectief voor boeren en herstel van kwetsbare natuur. We zijn daarin afhankelijk van wat het Rijk en de provincies besluiten, maar ik durf wel toe te geven dat het af en toe pijn doet om te zien dat we zó scherp tegenover elkaar zijn komen te staan, waardoor het zicht op werkbare oplossing is vervaagd. Hier zou ik willen oproepen om botsende politieke doelstellingen niet de toon te laten bepalen, maar het warm kloppende hart voor onze prachtige natuur, voor de plattelandscultuur, voor de verbinding tussen stad en platteland, voor de toekomst van een duurzame en sterke agrarische sector en voor het innovatieve regionale agrifood-MKB de boventoon te laten voeren. Als we daar samen, op gebiedsniveau hartgrondig onze schouders onder zetten ben ik ervan overtuigd dat het leidt tot enorme reducties in emissies én volop ruimte voor boeren die met kleine of grote aanpassingen in hun bedrijfsvoering of hele nieuwe verdienmodellen écht vooruit kunnen. Wij durven in Regio Foodvalley die uitdaging wel aan!

Energietransitie

Eerlijk is eerlijk, dit onderwerp groeide de afgelopen jaren langzaam uit tot een hoofdpijnonderwerp. Niet alleen werden ondernemers en overheden in de regio keer op keer geconfronteerd met netcongestie waardoor we geen nieuwe aansluitingen op het stroomnet kunnen krijgen en waardoor het vaak niet lukt om duurzame opgewekte elektriciteit kwijt te kunnen op het stroomnet. Ook waren gemeenten vaak erg terughoudend om ruimte te geven aan initiatieven om windmolens te plaatsen. Die hebben we wel nodig om de stroom op te wekken die we in de Regionale Energie Strategie hebben toegezegd. De gemeenten in de regio zullen echt een stap extra moeten zetten om voor voldoende opwek te zorgen. Positief is dat er een verbreed programma Energietransitie in de regio draait en dat er veel inzet en initiatieven zijn. De ondernemers hebben recent zelf de handschoenen opgepakt om een Regionaal Energieteam Bedrijven op te starten.

Economie

Keer op keer blijkt uit economische onderzoeken: de economie in Regio Foodvalley draait ronduit goed. Beter zelfs dan op de meeste andere plekken in Nederland. Daar zijn een meerdere oorzaken voor, waarvan ik er drie wil noemen. Ten eerste is het MKB in deze regio gemiddeld een stuk innovatiever dan gemiddeld in Nederland. Er wordt veel in innovatie geïnvesteerd, waardoor deze bedrijven sneller in kunnen spelen op veranderingen in de markt. Ten tweede bevinden zich in deze regio een aantal economische clusters van bedrijven en instellingen. De ICT Campus in het zuiden van onze regio zorgt voor een enorme groei in het aantal ICT-gerelateerde banen, de samenwerking binnen de Food Academy en het omliggende foodcluster in het noorden groeit sterk en het internationale food-innovatiecluster rond Wageningen University & Research kent zijn weerga niet. En dan draait het niet alleen om de WUR, maar ook om een enorme hoeveelheid organisaties in het omliggende ecosysteem waar onze zusterorganisatie Foodvalley NL zich sterk op richt. En ten derde zit hard werken in het bloed van onze inwoners. Het wekt bewondering als je voor jezelf begint, familie en vrienden durven risico te nemen en te investeren. Veel van onze MKB-bedrijven zijn echte familiebedrijven waar kansen worden geboden. En als het economisch eens tegenzit wordt niet als eerste afscheid genomen van medewerkers. Dat schept vertrouwen. We zullen in de komende periode wel moeten zorgen voor voldoende ruimte om groeiende én nieuwe bedrijven uit de regio ruimte te bieden. Veel bedrijventerreinen raken vol en nieuwe bedrijven die op een boerenerf of in een garage in een woonwijk beginnen moeten naar een lokaal bedrijventerrein kunnen verhuizen voordat overlast ontstaat, of de ondernemer gedoe krijgt met vergunningen. Tegelijkertijd zullen we véél slimmer met de ruimte op bedrijventerreinen om moeten gaan. Bestaande terreinen zullen moeten verdichten. Dat betekent véél meer bedrijven en arbeidsplaatsen per vierkante meter, hier en daar wat hoger bouwen, minder uitgestrekte parkeerterreinen en gemakkelijker meerdere bedrijven in één pand. Zeker als het aantal inwoners gaat groeien zullen we veel slimmer met de ruimte om moeten gaan.

3.2.2.2. Vooruitblikken

Voor veel mensen is 'Regio Foodvalley' best ingewikkeld. Want wat is het nou eigenlijk? En waarom heten we Foodvalley terwijl het vaak over woningen en bereikbaarheid gaat? Is Regio Foodvalley wel voldoende democratisch gelegitimeerd? Allerlei vragen die ik als directeur geregeld hoor en beantwoord. Maar verreweg het meest horen mijn collega's en ik: de scope van de regio moet eerder compacter dan breder. En hoewel deze mensen helemaal gelijk hebben, wil ik daar graag wat dieper op ingaan.

Sommige mensen zeggen dat de scope moet verkleinen en bedoelen daarmee dat de regio minder thema's centraal zou moeten stellen. Andere mensen die zeggen dat de scope moet verkleinen bedoelen daarmee te zeggen dat ze niet goed kunnen overzien wat Regio Foodvalley allemaal doet. En ook dat is niet gek: een ondernemer ziet maar een beperkt aantal kanten van Regio Foodvalley, een gemiddelde inwoner ziet er zelfs nog minder. Een raadslid heeft na een aantal jaar vaak wel een aardig idee wat Regio Foodvalley omhelst, maar dat wil niet zeggen dat je het op straat gemakkelijk kunt uitleggen aan een geïnteresseerde inwoner. Andere overheden, zoals provincies, waterschappen en ministeries zien weer andere kanten van Regio Foodvalley en zo lijkt het regionale portfolio nogal diffuus.

En dat is voor een groot deel onze eigen schuld. Bij de huidige strategische agenda hebben we de regionale opgave opgeknipt in maar liefst zeven thema's. Ik denk dat zelf onze regiobestuurders moeite zullen hebben om ze zomaar foutloos op te noemen. Dat neem ik ze niet kwalijk, want we hebben het ook wel erg ingewikkeld gemaakt. En om het nog erger te maken worden we door provincies en Rijkspartners ook regelmatig gevraagd of zelfs opgedragen om bepaalde projecten op te zetten. Zo werkten we zelf aan een Regionaal Ruimtelijk Perspectief, kwam het Rijk met de kans om een Verstedelijkingsstrategie op te stellen, kregen we daarna de status van GWG-gebied (grootschalig woningbouwgebied), vroeg de provincie Gelderland ons een regioarrangement op te stellen, werd dat onderdeel van het ontwikkelperspectief en werken we nu aan een verstedelijkingsprogramma. En zo kan ik nog wel even doorgaan, zeker als ik ook naar de andere thema's van de regio kijk. Cabaretier Pieter Derks heeft in zijn programma een hilarische anekdote waarbij hij de strategische documenten van de Groene Metropoolregio vakkundig fileert. Dat had ook zomaar over Regio Foodvalley kunnen gaan.

Al deze producten hebben een functie en leiden uiteindelijk tot concrete projecten en forse investeringen. Maar het duizelt onszelf ook wel eens, dat durf ik wel toe te geven. Maar één ding is duidelijk: we maken het allemaal echt véél te ingewikkeld.

Adviezen voor de nieuwe strategische agenda

Daarom is mijn belangrijkste advies aan de commissie die gaat werken aan de nieuwe strategische agenda: maak het eenvoudig. En dat kon nog wel eens een lastige klus blijken. Want ik verwacht dat als de commissie zou willen strepen in het portfolio van de regio om de scope te verkleinen, ze zullen ervaren dat alle thema's steunen op een serieuze maatschappelijke uitdaging waar het regionale schaalniveau juist het beste past. Dit maakt mij overigens geen tegenstander van strepen in het regionale portfolio: mijn collega's en ik willen heel graag excelleren en dat lukt veel gemakkelijker als je op een paar thema's richt dan wanneer je dat op vele tientallen onderwerpen wilt doen.

Drie thema's is voldoende

De afgelopen maanden heb ik nagedacht wat de regionale opgave in de nieuwe strategische agenda zou moeten zijn als ik het in mijn eentje voor het zeggen zou hebben. Ik zou er dan voor kiezen om maar drie hoofdthema's aan te wijzen:

- Verstedelijking (woningen, bereikbaarheid, werklocaties, energie-infrastructuur)
- Landelijk gebied (landbouw, natuurherstel, landschap, recreatie)
- Veerkrachtige en duurzame economie (clustervorming, innovatie, human capital, circulariteit, agrifood, financiering)

Deze drie onderwerpen hebben samenhang, maar zijn aanzienlijk makkelijker uit te leggen.

Meer belangen aan tafel

Om voortgang te boeken zal de samenwerking tussen het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de overheden veel concreter moeten worden: wie doet wat en wat verwachten we van elkaar? Ook zullen andere partners veel nadrukkelijker betrokken moeten worden. Dan denk ik aan natuurorganisaties, maatschappelijke organisaties, werknemersorganisaties en wellicht nog andere partijen. Vaak is het ook

mogelijk om inwoners direct te betrekken, mits je dit goed aanpakt. Persoonlijk ben ik nog steeds erg trots op hoe het burgerberaad rond onze Regionale Energie Strategie heeft gefunctioneerd. Ik zie het wel zitten om inwoners vaker direct te betrekken bij impactrijke initiatieven. We zorgen voor overtuigende brede welvaart in Regio Foodvalley als bij ingrijpende besluiten alle belangen vanaf het begin invloed hebben gekregen en raadsleden dat ook kunnen controleren.

Samenwerking kun je niet uitbesteden

Een ander advies dat ik zou willen meegeven is: houd het regiokantoor compact. Een sterk groeiende regio-organisatie raakt makkelijk los van gemeenteraden, provinciale staten, ondernemers en inwoners. De regio moet dienstbaar blijven aan gemeenten, provincies, kennisinstellingen en ondernemers. Het duurt misschien soms langer om tot financiering en voldoende medewerkers te komen, maar dat winnen we dubbel en dwars terug in eigenaarschap van de uitvoering. Het is dan ook noodzakelijk dat gemeenten stevig het stuur in handen hebben. Niet omdat de regio zelf onverstandige keuzes zou maken, maar omdat de regio écht niets anders is dan een aantal gemeenten die samenwerken. En samenwerken kun je niet uitbesteden, dat moet je echt zelf én samendoen.

Wie moet dat betalen?

De vanzelfsprekendheid dat de gemeenten de financiers zijn van regionale projecten zal veranderen. De financiën van gemeenten komen de komende jaren waarschijnlijk stevig onder druk te staan. En in de strategische agenda werken we met veel meer partijen samen. De gemeenten zullen altijd hun steentje bij blijven dragen, maar meerjarige bijdragen van provincies, het Rijk, maar ook van kennisinstellingen en het bedrijfsleven zijn noodzakelijk. De omvang en intensiteit zullen sterk verschillen, maar onder aan de streep moet duidelijk zichtbaar zijn dat we deze opgaven gezamenlijk dragen; ieder naar vermogen. Dit zal in de toekomstige financiële dekking zichtbaar moeten worden.

Genoeg hoogdravende ambities

Tenslotte wil ik het advies meegeven om van de strategische agenda vooral geen nieuwe collectie van hoogdravende ambities te maken. Op verreweg de meeste onderwerpen hebben we meer dan genoeg ambities; daar ontbreekt het niet aan. Voor een aantal thema's geldt wel dat scherp naar deze ambities moet worden gekeken of ze geen bijstelling vereisen, maar door véél meer ambities te formuleren gaat het niet veel beter worden. Wat wel echt nodig is, is dat veel duidelijker wordt uitgewerkt wat we bij deze ambities van welke partij mogen verwachten. Wat moet het bedrijfsleven oppakken? En welke acties zijn voor de kennisinstellingen? Wat verwachten we van het Rijk, de beide provincies en van de gemeenten? Het gaat immers om een samenwerking, dan zijn we er allemaal bij gebaat om scherp zicht te hebben op wie wat doet en wat we van elkaar mogen verwachten.

Tot slot

En daar verheug ik me op: met al die partijen samenwerken aan de toekomst van deze prachtige regio. Heel gericht maatschappelijke opgaves oppakken en daar succesvolle oplossingen voor vinden. Zodat onze inwoners nu en in de toekomst in een gezonde en aantrekkelijke regio kunnen wonen, werken en recreëren.

Arjen Droog
Directeur Regio Foodvalley

3.2.3. Interview voorzitter Regio Foodvalley

“Stappen zetten op weg naar gezond en duurzaam voedsel”

Zichtbaar zijn in Den Haag en Europa, concrete doelen stellen en niet alles zelf willen oplossen. René Verhulst, burgemeester van Ede en voorzitter van Regio Foodvalley, kijkt uit naar de nieuwe Strategische Agenda en geeft zijn visie. Hij is positief over de samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid in de regio. “We delen veel met elkaar. Met de resultaten is een goede basis gelegd voor de komende jaren.”



De samenwerking heeft de afgelopen periode veel opgeleverd, vindt Verhulst. “We hebben stappen gezet op weg naar gezond en duurzaam voedsel, ook als het gaat om zorg en preventie”, zegt hij. “Daarnaast is er veel geld binnengehaald voor de Rijnbrug en een betere bereikbaarheid van de regio, er is een meetnetwerk opgezet voor het meten van luchtkwaliteit en er is een Woondeal met het Rijk gesloten”, noemt hij nog enkele successen.

Het meetnetwerk, waarmee onder meer stikstof in de lucht kan worden gemeten, is volgens Verhulst een belangrijk instrument. “Beslissingen kunnen nu gebaseerd worden op metingen, in plaats van op aannames. Laten we vooral gebruik maken van het meetnet”, roept hij op. Die oproep is nodig, vindt hij. Verhulst ervaart dat er in Regio Foodvalley ‘twee werelden’ bestaan: de praktijk en de wetenschap. “Jonge boeren hebben soms het gevoel dat de focus van wetenschappers op het milieu is gericht. En wetenschappers vinden dat er met hun kennis te weinig in de landbouw wordt gedaan.” Deze ‘kloof’ tussen wetenschap en praktijk zou Verhulst graag willen slechten. “De regio is een proeftuin, waarin landbouw en wetenschap veel meer met elkaar verknoopt zouden moeten zijn”, spreekt hij zijn hoop uit.

Een proeftuin betekent uitproberen. “We kunnen hier vallen en opstaan”, zegt Verhulst. “We zouden in Europa veel nadrukkelijker een gidsregio moeten zijn op het terrein van voeding.” De volgende Strategische Agenda mag wat hem betreft dan ook meer een functie hebben als lobbydocument. “En wellicht moeten we meer optrekken met andere regio’s in Europa.” De thema’s zijn goed, vindt Verhulst. Maar de werkelijkheid is soms weerbarstig, waarschuwt hij voor hoge verwachtingen van de nieuwe agenda. “Niet alles kan gerealiseerd worden, al moet je wel ambities en doelen blijven stellen”, vindt hij. “Er kunnen altijd ontwikkelingen in de samenleving zijn die de plannen doorkruisen. Voor dit soort externe invloeden zou je in de Strategische Agenda een risicoparagraaf kunnen opnemen.”

De doelen van de huidige Strategische Agenda zijn vooralsnog te ruim geweest, denk Verhulst. “Daardoor is het moeilijk te meten wat het resultaat is”, geeft hij het bezwaar aan. “Misschien moeten we in de nieuwe Strategische Agenda concreter stellen waar we over vijf jaar willen staan. Dat betekent ook dat we soms ‘nee’ moeten zeggen tegen onderwerpen en niet alles wat voorbij komt proberen ergens onder te scharen.” Ook vindt hij dat er meer commitment mag zijn. “We zouden in de uitvoering de partners concreter op de doelen moeten binden”, noemt hij als verbeterpunt.

Verhulst blijft optimistisch over de toekomst. “Ook voor grote problemen, zoals stikstof en netcongestie, zijn er oplossingen”, zegt hij. “Samen optrekken met vergelijkbare regio’s, ook internationaal, kan daarbij helpen. Laten we goed om ons heen kijken en niet alles zelf willen oplossen. Van goede voorbeelden kunnen we altijd leren.”

3.2.4. Interview onderwijskolom (1) Economic Board

“Een transitieagenda die thema’s in verbinding bekijkt”



Rens Buchwaldt, lid van de Raad van Bestuur van Wageningen University & Research, was al voor de vorming van de Economic Board betrokken bij de SA in de triple helix stuurgroep. Hij heeft de ontwikkeling met interesse en positiviteit gevolgd want zo zegt hij “de SA is leesbaar en herkenbaar en met goede thema’s regionaal specifiek gemaakt.” Ook heeft hij de driemansschappen van de EB die per thema samen met de programma’s van de regio optrekken als intensief en leuk traject beleefd: “we hebben echt een meerwaarde kunnen leveren.” De uitdaging is om telkens de vraag te stellen “wat is de vertaling naar meetbare resultaten, wat is je rol?” want we hebben als regio de neiging om van alles als issue te benoemen en ook overal een actie aan te koppelen. “De EB moet strategische vragen stellen welke dingen we zouden moeten doen en de uitvoering niet op haar bordje nemen. Dus vooral ‘doen we de goede dingen’, maar niet zozeer ‘doen we de dingen goed.’”

Van economische agenda naar transitieagenda, zo benoemt Buchwaldt de opgave voor de komende tijd. “Een transitieagenda kiest scherp en integraal, want veel van de thema’s zijn in verbinding te bekijken”. En focus is daarbij de grootste uitdaging: “Er gebeurt heel veel, maar je moet juist ook dingen buiten beschouwing laten om het behapbaar en haalbaar te maken. Kies je inzet vanuit je doelstellingen en probeer niet in de valkuil te vallen om met alle onderwerpen iets te willen.” Buchwaldt ziet de SA als agenda van de EB om te focussen en op de gekozen thema’s verschil te maken. “Dat betekent niet dat de regio (vanuit o.a. de overheid) niet nog andere zaken kan oppakken, maar wel dat de keuzes zo zijn dat je kunt zeggen ‘dit doen we niet via de SA’. De taak van de EB is om een beeld te hebben bij wat er allemaal speelt (ook buiten Regio Foodvalley) en dat te vertalen naar engagement.”. Buchwaldt geeft daarin nog de waarschuwing mee “laten we ons niet in een veelheid aan projecten verliezen. Het gaat om de rode draad en de doelstellingen.”

De blik van de WUR is (inter)nationaal en daar sluit ook Buchwaldt’s visie voor de SA van de regio bij aan. “Het is verstandig om leverage vanuit provinciale, landelijke en Europese programma’s te zoeken zodat we er meer uithalen voor de regio. Dat gaat niet zozeer om potjes geld, maar om aansluiting en opschaling. De buitenwereld is immers veel groter dan wat we zelf zijn.”. Daarnaast is de looptijd van de SA beperkt en ziet Buchwaldt daarin een noodzaak om goed te kijken wat je toevoegt aan het grotere geheel en de langere termijn. “De wereld in brede zin en ook onze regio staat voor belangrijke veranderingen. De uitdagingen sterker bij elkaar brengen met een visie en een verhaal met eigen signatuur voor de toekomst is nu wat nodig is. Daar zitten consequenties aan die doorwerken in de hele maatschappij. In de vorming van de SA is het belangrijk om dat met alle partijen te doorleven.”

Vanuit de ervaring die de WUR nationaal en internationaal heeft, biedt Buchwaldt graag aan om bij de vorming van de SA te helpen. “Wij kijken naar transities voor hele landen en grote vraagstukken. De Theory of Change zou bijvoorbeeld een goede kapstok zijn, waarbij je gestructureerd kijkt naar welke veranderingen je wilt en naar het waarom van de stappen die je zet: van input, naar output, outcomes en impact.”

Wat de relatie tussen de WUR en Regio Foodvalley betreft wil Buchwaldt graag kwijt dat er zeker verbinding gezocht wordt, maar dat de organisatie al van oudsher wordt gedreven door de grote vraagstukken in de wereld. “Wij staan in die zin niet als eerste ten dienste van de regio, maar van de wereld. Daarom moet ook WUR juist die eerdergenoemde leverage zoeken om haar rol in de regio optimaal te kunnen vervullen. Het is niet effectief om zomaar in te zetten op losse lokale onderzoekprojecten, maar daarin juist de aansluiting te zoeken met een lokale vertaalslag en verrijking te maken van beschikbare kennis en inzichten. Daarin zijn we voluit geëngageerd in de Foodvalley als regio waar veel transities samen moeten komen.”

3.2.5. Interview onderwijskolom (2) Economic Board

“Ontwikkel de Economic Board als integrator met eigen werkplan”

Jan Hol, bestuurder bij de Christelijke Hogeschool Ede, heeft eerder ervaring opgedaan in de zorg, communicatie en bedrijfsleven. Vanuit die rollen neemt hij voorbeelden mee naar Regio Foodvalley en hij wijst bijvoorbeeld op de uitvoering van de Life Science agenda in Amsterdam 2012-2020. Daar werd jaarlijks een werkplan met budget, tijdbesteding, uit te werken thema's etc. opgesteld zodat de samenwerking een goede ondergrond had en er meer regie kon worden gevoerd. **“De Economic Board zou een werkagenda moeten uitzetten en gedisciplineerd hieraan werken. Dan krijg je daarmee ook commitment omdat iedereen zich verantwoordelijk voelt. Dan mag het ook wat kosten, ondanks dat iedereen ook eigen werkzaamheden en bestuurstaken heeft.”**



De ontwikkeling die Jan voorstaat is op positieve meningen geënt, want Hol is van mening dat de EB makkelijk werkt, met goede onderlinge relaties en samenwerking. De kansen die er liggen in een volgende SA zijn voor hem een volgende stap. “Denk goed na over de EB als denktank en integrator, want dat is waar we als groep bij uitstek voor geschikt zijn. Bewaak de uitvoering van de SA en haal goede voorbeelden van buiten naar binnen.” Zo noemt hij de regio Zwolle in de samenwerking in de triple helix en regio Venlo om van te leren hoe zij van een relatief achterblijvend gebied naar een regio met een goede economie zijn gegaan.

Hol ziet vanuit zijn rol en de samenwerkingen met andere onderwijsinstellingen grote transitie op de arbeidsmarkt. Sommige sectoren krimpen of hebben uitstroom aan medewerkers, andere zitten te springen om goed opgeleid personeel. Ook hebben gemeenten behoefte aan versterking bij de complexe transitie waar ze mee te maken hebben. Dit gaat verder dan curricula en opleidingen, maar gaat over de hele beroepsbevolking. Ontwikkelingen als een Leven Lang Leren, digitale leerlijnen en nascholing vragen van het onderwijs om een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. De strategische agenda is daarin dus meer dan een lijst van economische thema's, maar geeft ook een visie op de ontwikkelingen die je met onderwijs, bedrijfsleven en overheid samen vorm gaat geven. “Let daarbij op”, zegt Hol, “dat je in de landelijke governance als regio niet dezelfde waarde hebt als gemeenten en provincies. Die hebben bijvoorbeeld eigen lobbypartijen. Wij geven als EB geen directe boodschappen af.” Verder denkend over de rol van de EB zoekt Hol een vergelijking: “Je moet ons denk ik meer zien als de directie van een groot bedrijf. Dat stuurt onder de conditie dat de commissarissen en aandeelhouders de koers en de begroting goedkeuren. Dat zijn dan hier de kolommen met hun achterban.” Dit beeld laat ook zien dat er verschillende taken en rollen zijn. De afbakening van de EB t.o.v. de stakeholders mag daarin scherper gemaakt. Nu functioneert de EB te fragmentarisch en volgt te veel een beleidsagenda. Gezien de gewenste ontwikkelingen voor bijvoorbeeld het platform beroepsonderwijs is het wenselijk dat de bestuurlijke structuur van de regio versterkt wordt. “Laat het regiokantoor daarin ook meegaan” adviseert Hol.

Ten slot geeft Hol mee dat het goed is om in de nieuwe SA ons niet te laten verleiden tot heel andere thema's dan de vorige. “De gekozen thema's hebben nog steeds waarde en lange lijnen zorgen voor herkenning en versterking.” Je kunt wel de discussie voeren in de aanloop of je brede thema's wilt kiezen of juist smaller. En of je verkiezingsthema's en de vorming van het nieuwe kabinet wilt laten meespelen.

3.2.6. Interview ondernemerskolom Economic Board

“Collectieve verantwoordelijkheid voor samenwerking in de regio”



“Veel inhoudelijke discussies in de triple-helix samenwerking zijn feitelijk terug te voeren op de vraag naar wie erover gaat” zegt Willem Kuijsten. Kuijsten is voorzitter van de Federatie Ondernemersverenigingen Regio Foodvalley en sinds jaren betrokken bij de regionale samenwerking. Hij heeft namens de ondernemers zitting in de Economic Board. Zijn oproep voor de Strategische Agenda is simpel: “Heb vertrouwen in de 3 O’s en de agenda die zij uitvoeren. Er is meer slagkracht en uitvoeringskracht nodig door meer verantwoordelijkheid bij de SA neer te leggen.”

Dat betekent overigens niet dat Kuijsten de afzonderlijke kolommen buitensluit en legitimatie van keuzes niet van waarde vindt. “Laten we de discussie vooraf goed voeren en afspraken maken. Juist ook omdat er nogal wat verschil is tussen de grotere en de kleinere gemeenten en hoeveel ze zelf kunnen of willen regelen. Dan kan je daarna ook mandaat geven aan een collectief dat samen snelheid wil maken.” Het commitment voor de SA is overigens bij alle drie de kolommen goed geregeld. Bij de gemeenten wordt dat formeel gegeven door het algemeen bestuur en de gemeenteraden. Bij het onderwijs en de ondernemers is dat weliswaar minder formeel, maar vindt consultatie, afstemming en bekrachtiging wel degelijk plaats. De EB leden vertegenwoordigen daarom juist de drie kolommen in zijn geheel en hebben geen zitting vanuit de individuele partijen. Volgens Kuijsten voorkom je zo dat je in een kokervisie belandt en afwegingen maakt op basis van één thema of één belang. “Het brede belang van de regio zou voorrang moeten krijgen boven alle afzonderlijke belangen.”

“De huidige SA werkt zeker richtinggevend en sturend. Dat is essentieel richting andere regio’s, Nederland en Europa waar we sterk staan. Ook qua governance en vraagstukken zijn er al goede stappen gezet.” Voor de volgende SA geeft Kuijsten mee: “Kies voor eenvoudig maar krachtig. Je moet de crux vangen in een aantal onderscheidende punten. In de looptijd ga je bijsturen, maar vooraf zeg je wat je onderscheidt en wat je wilt bereiken.”. Dat onderscheidende zit volgens Kuijsten zeker in het groot aantal MKB-ondernemers dat Regio Foodvalley rijk is. De grotere thema’s zijn voor deze groep ondernemers vaak niet te overzien omdat de kennis of capaciteit daartoe ontbreekt. Dus zijn de instrumenten die je inzet anders dan in andere regio’s. Voor de thema’s zoals human capital en energietransitie die niet uniek zijn, maar waar we als regio wel mee aan de slag willen geeft Kuijsten mee: “Positioneer en differentieer zo dat je uit kunt leggen dat je andere vraagstukken en oplossingen hebt dan bijvoorbeeld de Randstad of Brainport.”

Inhoudelijk geeft Kuijsten mee dat het lastig is om bestendige lijnen te trekken in de korte cycli die inherent zijn door verkiezingen in gemeenten, provincie en rijksoverheid. Het gevaar is dat je discussies gaat herhalen en vraagstukken telkens opnieuw vastpakt. Verstandiger is het om middelen in te zetten op wat je wilt stimuleren en dat langjarig vast te houden. Zo beïnvloed je bedrijven en stimuleer je gewenste ontwikkelingen. De grootste uitdaging in de komende jaren is het ruimtevraagstuk volgens Kuijsten: “als je alles doet wat je wilt doen, dan is er een tekort aan ruimte. De EB kan daarin advies geven omdat alle belanghebbenden aan tafel zitten en je integraal goede en slimme keuzes kunt maken.” Er hangt veel met elkaar samen, want bijvoorbeeld alleen al keuzes voor locaties van windmolens raakt ook keuzes rondom wonen, werken en natuur. Die kunnen elkaar bijten en keuzes doen altijd ergens pijn.

LANDBOUW TRANSITIE EN VITAAL PLATTELAND



3.3. LANDBOUWTRANSITIE EN VITAAL PLATTELAND

3.3.1. Waar we zijn

In de SA zijn de volgende doelen opgenomen:

- We werken aan een transitie van het voedselsysteem waarbinnen de agrarische sector gezond is, circulair werkt en in verbinding is met ketenpartners en de maatschappij.
- Regio Foodvalley wil de komende 10 jaar een proeftuin zijn en blijven met innovatie- en experimenteerruimte.
- Ons doel is dat er in 2030 minimaal 500 toekomstbestendige agrarische bedrijven zijn in de regio die:
 - Naar eigen inzicht handelingsperspectieven benutten die bij het betreffende bedrijf, de ondernemer en de locatie passen voor circulaire bedrijfsvoering, alternatieve eiwitten, gezonde bodems en natuurinclusief werken en emissiereductie.
 - Een reële prijs ontvangen voor hun producten in duurzame productieketens.
 - Gebruik hebben gemaakt van een breed aanbod van training en begeleiding en/ of verbindingen hebben gelegd met lokale en regionale kennisinstellingen en inwoners.
 - Breed maatschappelijk gewaardeerd worden en daar terecht trots op zijn.

Regionaal Perspectief Landelijk Gebied

In 2024 wordt het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (RPLG) vastgesteld: een ruimtelijk-economisch toekomstperspectief voor het landelijk gebied in onze regio. Het is onze regionale uitwerking en toepassing van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de daaruit volgende provinciale programma's. Hier wordt ook een uitvoeringsprogramma voor geschreven voor 2025-2028.

In het RPLG en het uitvoeringsprogramma ligt vanuit de ontwikkeling naar een duurzaam en gezond voedselsysteem een sterke verbinding met het programma Voeding voor een gezond leven. Dit wordt binnen de programma's op elkaar afgestemd en deze programma's groeien naar elkaar toe.

Schone Luchtakkoord

De Foodvalleygemeenten hebben het Schone Luchtakkoord (SLA) medeondertekend en daarmee de intentie uitgesproken om te streven naar 50% gezondheidswinst in 2030 ten opzichte van 2016 en toe te werken naar de oude WHO-advieswaarden uit 2005 voor stikstofdioxide en fijnstof. Dit doel is opgenomen in het RPLG. In het uitvoeringsplan zijn pilots en maatregelen zijn opgenomen, met name voor landbouw, maar ook voor mobiliteit, industrie en houtstook.

Landbouwnetwerk Regio Foodvalley

Deze netwerkorganisatie werkt via themagroepen projecten, aan concrete stappen voor een betere toekomst van landbouw in onze regio. Regio Foodvalley is één van de partners in dit netwerk en draagt bij aan financiering van gezamenlijke projecten die passen bij de doelen en keuzes uit het RPLG.

Samenwerking en beïnvloeding

Voor een werkbare uitvoering van de doelen en ambities in onze regio, werken we zoveel mogelijk samen met gebiedspartners (zoals via het Landbouwnetwerk) en medeoverheden. Het waterschap, de provincies Gelderland en Utrecht en het Rijk zijn doorlopend onze gesprekspartners op alle ambtelijke niveaus en waar nodig ook bestuurlijk, onder meer vanwege de uitvoeringsagenda van het NOVEX- Ontwikkelperspectief. De verbinding met het Rijk houden we zowel via de VNG als rechtstreeks met de relevante ministeries zoals LNV, I&W en BZK. Daarnaast zoeken we naar samenwerking en uitwisseling met andere foodregio's in Nederland en Europa.

Relatie met Regio Deal

In spoor 1 van de Regio Deal, "Landbouwtransitie" wordt samengewerkt aan Emissiereductie, Circulair veevoer, Bodem- en waterkwaliteit, verdienmodellen en aan een bedrijven- en omgevingsmeetnetwerk. Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor een goed perspectief voor de voedselproductie en daarmee voor de realisatie van ons Regionaal Perspectief Landelijk Gebied. We werken daarom aan een strategie om deze projecten te verlengen na de formele afronding van de Regio Deal eind 2024.

3.3.2. Input stakeholders

3.3.2.1. Successen

De respondenten gaven duidelijk aan dat landbouwtransitie een thema met een groot impact is en blijft in Regio Foodvalley. Het wordt het vaakst genoemd als succesvol thema, waarbij meer specifiek een aantal keer wordt genoemd:

- Regionaal Perspectief Landelijk Gebied
- Meetnetwerk Stikstof
- Oprichting gebied coöperaties zoals in het Binnenveld

De link naar voedsel wordt gelegd o.a. in het benoemen van de Masterclasses Korte Keten, de subsidie Agroforestry en het Vallei ProefLokaal traject voor marketing van korte ketens. Ook het project rondom Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) wordt genoemd als succes.

Veruit het meest benoemd als succesfactor is samenwerking. Zowel onderling tussen de gemeenten als tussen boeren en overheid. De activiteiten voor boeren die gaan over ondernemersbegeleiding, coaching, kennissessies en praktische oplossingen kunnen op veel instemming rekenen. Van grote meerwaarde is het bouwen van bruggen, het in gesprek blijven en het in staat stellen van boeren om zelf keuzes te maken. Hierin wordt het landbouwnetwerk een aantal keer positief genoemd.

3.3.2.2. Tegenvallers

Als minder succesvol wordt het economisch perspectief gezien zoals alternatieve verdienmodellen voor boeren. De coaches vanuit provincies Gelderland en Utrecht zijn een wisselend succes. En de gebiedsprocessen in de Valk en Binnenveld leveren nog onvoldoende verandering op door het ontbreken van doelen. Als advies wordt meegegeven meer in te zetten op praktische oplossingen en minder op onderzoek en lobby te versterken.

3.3.2.3. Belemmeringen

Als belemmeringen worden een aantal verschillende zaken genoemd. De verhouding tussen de overheidslagen (Rijksoverheid, gemeenten en regio wordt door meerdere respondenten genoemd. Dan gaat het zowel om het wantrouwen van boeren tegen de rijksoverheid, het wisselende en stapelende beleid, de terugkerende discussie waar de gemeenten over gaat en waar de regio aan werkt en het ontbreken van heldere doelen. Het toekomstperspectief voor boeren is onduidelijk, wat nog versterkt wordt door het ontbreken van de juiste randvoorwaarden zoals een gezond verdienmodel, ontbreken van beloningen en een tekort aan financiering voor de beginfase van projecten. Er is gebrek aan centrale capaciteit en regie om concrete projecten te kunnen starten, het netwerk te betrekken en te verbinden aan de andere thema's zoals Voedsel.

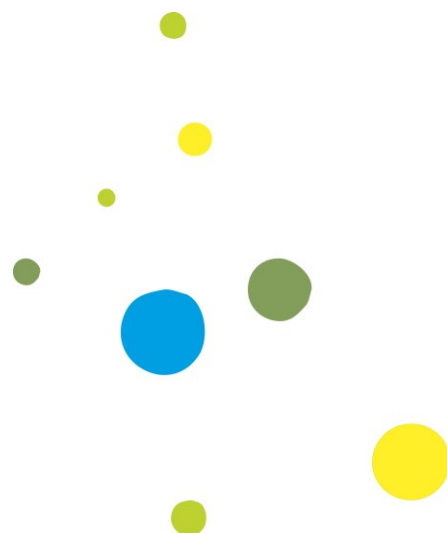
3.3.2.4. Aanbevelingen

Essentieel om voortgang te kunnen boeken is het aanpakken van de genoemde belemmeringen. Er moet o.a. meer meetdata komen als tegenhanger van modellen. Een heldere en goede samenwerking met provincies, waterschappen en Rijksoverheid is belangrijk en de doelstellingen van de SA moeten worden herijkt naar de opgaven zoals die er nu liggen. Daarbij moet er niet alleen naar landbouw worden gekeken maar ook naar andere thema's die nodig zijn voor een vitaal platteland. De belangrijkste bouwsteen daarvan is de uitwerking van het RPLG, die een randvoorwaardelijke functie zal krijgen bij de Omgevingsvisie en het Programma Landelijk Gebied. Het thema is volop in ontwikkeling, waarbij de regelingen voor piekbelasters, innovaties en verplaatsingen in werking gaan treden. De gemeenten en regio zullen een uitvoeringsorganisatie optuigen die (planologische) vragen van agrariërs gaat behandelen. Er wordt gevraagd om focus en prioritering, om meer concrete projecten die gedragen worden door boeren en om voldoende mensen met landbouwkennis die in de regio opereren.

“ Binnen het landelijk gebied komen verschillende complexe opgaven samen, waaronder de landbouwtransitie, klimaat, bodem- en waterkwaliteit en de uitstoot van stikstof en fijnstof. Juist binnen de regio Foodvalley is deze opgave, ook landelijk gezien, enorm gezien het aantal agrarische ondernemers in deze regio. Het afgelopen jaar is binnen de regio gewerkt aan het Regionale Perspectief Landelijk Gebied (RPLG), dat een langjarig perspectief moet gaan bieden voor het landelijk gebied. ”

College gemeente Nijkerk

Een grote meerderheid kiest voor behouden van dit thema in de nieuwe SA (29 stemmen voor en 2 tegen). Een aantal keer wordt uitgesproken dat voedsel integraal onderdeel zou moeten uitmaken van dit thema of dat de twee thema's meer in samenhang gezien moeten worden. En er wordt genoemd dat de brede welvaart van een vitaal landelijk gebied over meer opgaves gaat dan landbouw, waar nu sterke focus ligt. Kijk ook naar recreatie, water, biodiversiteit etc. Een brede inzet op het landelijk gebied is nodig, waarbij de rol en meerwaarde van de regio is om te verbinden, samenwerking op te zetten en kennis te delen.



3.3.3. Interview Portefeuillehouders landbouwtransitie

“Maak doelen compacter en formuleer concrete stappen”

De Edese wethouder Jan Pieter van der Schans is inmiddels drie jaar betrokken bij het thema Landbouwtransitie en vitaal platteland. Hij is er in Regio Foodvalley, samen met de Barneveldse wethouder Bennie Wijnne, verantwoordelijk voor. “Het kan nog beter”, is de eerste reactie van Van der Schans op de vraag naar zijn kijk op samenwerking in de regio. “We moeten scherper maken wat we waar bespreken, welke besluiten genomen moeten worden en welk mandaat we hebben.” Toch is hij positief en ervaart hij veel enthousiasme. “Het is ook best ingewikkeld om concreet te maken wat er in de Strategische Agenda staat”, realiseert hij zich. “Maar ik denk dat er veel méér kan.”



Hoe gaat het wat zijn portefeuille betreft met de uitvoering van de Strategische Agenda? Drie zaken maken het ingewikkeld, zet hij op een rij: “De doelen zijn nu lastig concreet te maken. Ten tweede is het thema politiek gevoelig, waardoor het niet makkelijk is te vangen in een Strategische Agenda. En ten derde is niet goed vastgelegd wat we precies bedoelen met landbouwtransitie.” Toch zijn er de afgelopen periode successen geboekt, laat Van der Schans zien. “Kijk naar de bodemcursussen, de bijdrage aan kruidenrijk grasland of het omgevingsmeetnet voor luchtkwaliteit. Daar heb je als boer echt iets aan. Dat is de grootste meerwaarde. Wat het de boeren oplevert, moet je wél duidelijk kunnen maken. Daar moeten we snel meer stappen in maken, want dat is keihard nodig. Boeren hebben behoefte aan meer concrete en haalbare maatregelen en instrumenten.”

Hij geeft een voorbeeld: “Stel dat we focussen op de 500 van de 2000 boeren in de regio, bij wie de relatie natuur en landbouw het meest onder druk staat. Dan kun je je doelen compacter en gericht maken. En concrete stappen formuleren: Waar gaan we naartoe en wat is onze bijdrage?” Ook als het gaat om de samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid in de regio mag het allemaal wat concreter, meent Van der Schans: “De rol van de Economic Board kan nog aan waarde winnen”, zegt hij kritisch. “Er mag meer scherpheid zijn op de bijdrage van alle partijen. Spreek af wat iedereen bijdraagt en hoe de verantwoordelijkheid is geregeld.”

Voor de komende jaren blijft in de Strategische Agenda het toekomstbestendig maken van de landbouw het doel, verwacht Van der Schans. “Maar de urgentie is veel hoger geworden”, wijst hij vooral op de stikstofcrisis. Dat het thema gevoelig ligt in de agrarische sector beschouwt hij eerder als een kans dan als een belemmering. Goede voorbeelden kunnen een grote rol spelen, voorziet hij. “Door te laten zien dat het anders kán, kunnen we het frame laten kantelen.”

Elkaar ontmoeten, op het boeren erf of daarbuiten, blijft belangrijk, benadrukt Van der Schans. Ook dat is wat hem betreft, naast het formuleren van concrete stappen, een van de doelen van de Strategische Agenda. En ten slotte is de Strategische Agenda nodig voor de lobby naar het rijk. “We mogen best heel ambitieus zijn en een grote mond opzetten. De problemen met landbouw en natuur zijn nergens zo groot als in onze regio. We moeten duidelijk maken wat we van het rijk nodig hebben om boeren een toekomst te bieden. Zo kun je gemeenteraden ook ervan overtuigen om mee te doen.”

“Meer voor het voetlicht brengen wat we samen bereiken”



Landbouwtransitie en vitaal platteland is een groot thema, vindt Bennie Wijnne, wethouder in Barneveld en samen met de Edese wethouder Jan Pieter van der Schans verantwoordelijk voor dit thema in de regio. “Houd focus en maak doelen meetbaar”, kijkt hij vooruit. “De Strategische Agenda maakt duidelijk waar we in de regio wel en niet van zijn. Het is een mooie kapstok. Ik verwijs raadsleden ernaar om uit te leggen waarom we bepaalde zaken in regionaal verband oppakken.”

In de landbouwtransitie gaat het uiteindelijk om nieuwe verdienmodellen voor boeren, zegt Wijnne. “Dat is erg ingewikkeld en ik verwacht ook niet dat we als Regio Foodvalley daarin het verschil kunnen maken. We zijn er op allerlei niveaus mee bezig, maar het thema is erg groot en vraagt ook regelgeving uit Den Haag en Europa.” Toch ziet Wijnne een belangrijke rol voor de regio weggelegd. “We laten in de regio zien wat er mogelijk is. Hier zijn ondernemers die buiten de kaders denken en laten zien hoe het anders kan. Dat moeten we meer voor het voetlicht brengen.”

Kijkend naar de vele pilots die worden uitgevoerd, ligt de regio toch behoorlijk op koers, stelt Wijnne vast. “Bijvoorbeeld op het gebied van emissiereductie”, zegt hij. “We zijn veel bezig met meten, sensing en het verzamelen van data. Als je veel real-time data hebt, kun je uiteindelijk makkelijker besluiten nemen.” Het omgevingsmeetnetwerk, dat vanuit de Regio Deal is opgezet, noemt Wijnne als een van de successen. “Het is belangrijk om dit meetnetwerk ook na de looptijd van de Regio Deal te borgen. Daar hebben we wel het Rijk voor nodig.”

Wijnne is positief als het gaat om de onderlinge samenwerking tussen de regiogemeenten. “Ik merk een intrinsieke motivatie bij alle gemeenten om de thema’s uit de Strategische Agenda samen verder te brengen”, zegt hij. “Natuurlijk zijn er verschillen, daar moet je begrip voor hebben. Een thema als eiwittransitie leeft nu eenmaal meer in Wageningen dan in Barneveld”, geeft hij als voorbeeld. “Begrip voor elkaar is belangrijk, zeker als er straks meer uitdrukkelijker keuzes gemaakt moeten worden”, zegt hij met het oog op het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied. “Dan zal het best spannender worden en tot discussies leiden. Het is de uitdaging om er dan samen goed uit te komen.”

De samenwerking tussen overheid, ondernemers en onderwijs kan beter, vindt Wijnne. “We hebben in de regio een traditie van veel samenwerken”, benoemt hij als positief punt. “En op de werkvloer gebeurt er ook best veel. Kijk naar onderwijsinstellingen als Aeres en CHE, die volop meedoen in projecten. Maar wat verwachten we precies van elkaar? Dat is niet heel duidelijk.” Dat geldt wat Wijnne betreft ook voor de Economic Board. “Er worden geen besluiten genomen in de Economic Board. De vertegenwoordigers van de partijen kunnen dat daar ook niet namens hun achterban. Voor raadsleden staat de Economic Board wat verder weg. Het is goed om te kijken hoe de Economic Board meer betekenis kan krijgen.”

Voor de komende Strategische Agenda wil Wijnne het volgende meegeven: “Zorg voor voldoende focus. En maak het niet te groot. De onderwerpen moeten herkenbaar en behapbaar blijven om raadsleden betrokken te houden.” Regionaal samenwerken mag daarnaast geen vertraging opleveren, vindt hij. “Op het gebied van woningbouw bijvoorbeeld, hoeven we niet álles regionaal af te stemmen, we moeten vooral gaan dóen. Dus samenwerken alleen daar, waar het door samenwerking ook echt beter gaat.”



VOEDING VOOR EEN GEZOND LEVEN

3.4. VOEDING VOOR EEN GEZOND LEVEN

3.4.1. Waar we zijn

In 2015 is er door meer dan 100 partijen een Voedselvisie voor de Regio Foodvalley ondertekend. Het programma Voeding voor een Gezond Leven (ook wel Voedsel- en Eiwittransitie in verschillende beleidsstukken) is hieruit voortgekomen. In de Strategische Agenda 2020-2025 zijn ambitieuze doelstellingen voor het thema opgenomen. Het bovenliggende doel is om bij te dragen aan de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem met minder impact op het klimaat, waarbij gezond voedsel op een duurzame manier geproduceerd en geconsumeerd wordt.

We maken hier jaarlijks een jaarplan voor en deze is onderverdeeld in vijf onderwerpen:

- Voedselverspilling
- Voedseleducatie
- Korte ketens
- Eiwittransitie
- Voeding & Gezondheid

Sinds 2020 zijn verschillende activiteiten en projecten uitgevoerd zoals de Proeftuin Voedselverspilling, de oprichting van het Network for Insect Knowledge (dat startte als Hub for Insect Knowledge), Restaurants voor Morgen (gericht op gezonde en duurzame menu's met minder verspilling), Coalitie Preventie Regio Foodvalley en Vallei ProefLokaal (marketing korte ketens). In de Regiodeal (geen onderdeel van de Strategische Agenda) is in spoor 2 veel aandacht voor praktijkonderzoek naar gezonde voeding. De belangrijkste besluitvorming voor het programma loopt via het Ambtelijk Overleg en Portefeuillehoudersoverleg van de 8 gemeenten en er wordt veel samengewerkt met bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen in de regio. Ook zijn er contacten buiten de regio in Nederland en Europa. We werken samen met AgriFood Capital en Noord-Limburg aan eiwittransitie en voeding & gezondheid onder de naam FoodNL.

3.4.2. Input stakeholders

3.4.2.1. Successen

De vraag naar projecten die het meest succesvol zijn of impact hebben, levert verschillende reacties op. Het Network for Insect Knowledge (NIK) wordt een aantal keer genoemd, maar ook de aandacht voor Korte Ketens en voedselverspilling. De herkenning van thema's zoals eiwittransitie en voeding en gezondheid binnen en buiten de regio en de public affairs activiteiten hebben positieve effecten op de strategische en praktische invloed die we kunnen uitoefenen. De Regiodeal heeft geleid tot veel projecten en aandacht.

Wat deze successen heeft bewerkstelligd is zondermeer samenwerking volgens de respondenten. Zowel de gemeenten onderling als de gemeenten met de programmamanagers werken goed samen, er zijn korte lijntjes en een goed netwerk. Er is hard gewerkt aan het opstellen van plannen, onderzoek doen en het onder de aandacht brengen van de regio op het thema voedsel. De storytelling van de regio op voedsel en gerelateerde onderwerpen in de communicatie en public affairs heeft gezorgd voor zichtbaarheid. Er is telkens gezocht naar verbinding, ook met andere overheden en het bedrijfsleven. Tegelijkertijd is er getracht een overzichtelijke organisatie op te bouwen. De projecten waarbij een regionale aanpak meer impact genereert dan een lokale (aanpak) en projecten waar we onze nek uitsteken worden gewaardeerd. Het traject om de Regiodeal op te stellen en binnen te halen heeft beweging gebracht in regionale samenwerkingsverbanden en bij partijen in de regio. Positief wordt beoordeeld dat voldoende capaciteit en inzet vanuit de programmamanagers leidt tot een goede stap in profilering en focus (die nog sterker mag worden) en draagvlak vanuit de gemeenten.

3.4.2.2. Tegenvallers

Bij de vraag naar waar er minder impact is dan gehoopt of waar successen zijn uitgebleven wordt de zichtbaarheid van o.a. de werkplaats circulaire voedselketens en eiwittransitie genoemd. Ook noemt een respondent het thema voedsel als geheel als minder impactvol dan verwacht. Het ontbreekt aan monitoring van effecten, ook omdat er nooit een 0-meting is gedaan en het onvoldoende delen van informatie en opgedane kennis heeft een negatief effect op projecten. Er is een gebrek aan het uitdragen van urgentie bijvoorbeeld het belang van voeding op gezondheidsverschillen. Omdat bij het thema voedsel er voor de gemeenten niet concreet wettelijke taken zijn en de invulling van het thema qua capaciteit, ambitie en prioritering per gemeente verschilt, is het soms lastig samenwerken. Het risico om

vooral elkaar te informeren i.p.v. in de buitenwereld aan het werk te zijn, ligt op de loer omdat de gezamenlijke doelstelling ontbreekt. De doelstelling om een expertisecentrum eiwittransitie op te richten in de regio is niet gehaald (wel wat betreft insecten). Bij het onderwerp korte ketens is het lastig om voldoende volume en schaal te bereiken en om projecten langlopend te ondersteunen.

3.4.2.3. Belemmeringen

Bij de belemmeringen is dit het enige thema waar de Covid periode een aantal keer wordt genoemd als oorzaak van vertraging of dat discontinuering van trajecten en projecten. Het was o.a. lastiger om ondernemers te benaderen en te activeren en de horeca en bedrijfsrestaurants lagen stil. De thema's zijn behoorlijk aan bredere ontwikkeling onderhevig zodat de ambities en doelstellingen van de SA niet meer geheel aansluiten. Er zijn qua personele inzet wisselingen geweest en het zoeken naar de juiste manier van samenwerken (o.a. naar de regionale meerwaarde boven de individuele gemeenten) leidt tot vertraging. Daarnaast is er belemmerende wet- en regelgeving rondom o.a. voedselverspilling, gebruik van reststromen en kweek van insecten.

3.4.2.4. Aanbevelingen

Organisaties die op de thema's actief zijn en met provincies/Rijk. Dan is er meer impact te bereiken, ook buiten de regio, waarbij Regio Foodvalley een koploper en voorbeeld kan zijn. Daar komt bij dat het nodig is om meer gezien te worden en aan de juiste tafels te komen rondom wet- en regelgeving en beleid. Genoemd wordt ook dat het nodig is om focus aan te brengen in thema's en projecten en een scherpere rolafbakening t.o.v. de individuele gemeenten. De urgentie van het thema moet duidelijker als paraplu worden neergezet en de triple helix samenwerking met bedrijfsleven en onderwijs moet versterkt. Als laatste wordt genoemd dat projecten niet ad hoc maar duurzaam moeten worden ingezet om in de toekomst levensvatbaar en verbindend te kunnen zijn.

Er is geen eenduidige mening over het wel of niet opnemen van dit thema in de volgende SA. Er zijn zowel voor- (14) als tegenstemmers (9). Belangrijk hierbij is dat gezegd wordt dat voedsel een integraal onderdeel is van de verandering van ons economisch systeem inclusief de landbouwtransitie. En dat daarom geen losstaand thema zou moeten zijn. Een opmerking die gemaakt wordt is dat er kritisch gekeken moet worden naar de pijlers binnen dit programma. En dat er een keus gemaakt moet worden tussen focus op voedselsystemen of voeding en gezondheid.

“ Het (te) beperkt delen van informatie maakt enkele projecten minder succesvol; terwijl niet alle projecten in alle gemeenten uitgevoerd kunnen (of hoeven) te worden, is het essentieel dat geleerde lessen met de bredere kring belanghebbende gedeeld worden. Dit gebeurt nu niet altijd voldoende, waardoor opgedane kennis potentieel verloren gaat, danwel niet met maximale mogelijkheden kan worden ingezet.

”

College gemeente Ede

3.4.3. Interview Portefeuillehouders Voeding voor een Gezond Leven

“Laten we alleen dingen samen doen die leiden tot meerwaarde”

Be good and tell ‘em. Of beter nog: Be excellent and tell ‘em. Dat is in de kern waar het in de regio om moet gaan, zo vindt Gerard van Deelen. De wethouder van Scherpenzeel zit al wat langer in het AB van Regio Foodvalley en is nu dik een jaar portefeuillehouder ‘Voeding voor een gezond leven’. Om topregio te worden op het gebied van food, moeten we ons wat Van Deelen betreft richten op twee hoofdonderwerpen: voedseltransitie en landbouwtransitie. “Die moet de regio triple helix aanpakken en vervolgens wereldwijd laten zien hoe goed we zijn.” De rest van de onderwerpen is ondersteunend en daar hoeft niet iedereen zich mee bezig te houden.



Op zich stond dit heel mooi in de huidige Strategische Agenda en het is goed dat bedrijfsleven en onderwijs zijn aangehaakt, denk Van Deelen. “Maar uiteindelijk is het wel een heel log document geworden. Dat is tekenend voor de organisatie. Het is goed dat bestuurders geïnformeerd worden. Maar als ik zie waar we allemaal over vergaderen, dan vind ik dat we een waterhoofd hebben gecreëerd. Op zo’n manier ontstaat ‘consumentengedrag’ bij de bestuurders en dat is funest voor de betrokkenheid. Dus we zullen met z’n allen spitsers moeten worden. Laten we alleen dingen samen doen die leiden tot meerwaarde.”

Dat heeft ook gevolgen voor wat de regio gaat opschrijven in de nieuwe Strategische Agenda. Gerard van Deelen: “Op het gebied van voedsel en landbouw kunnen we onderscheidend zijn. Maar in de huidige Strategische Agenda staan ook veel nationale of globale doelen. Heel goed dat we daaraan werken, maar past dat bij het regionaal niveau? En wat is dan de waarde van het opschrijven van zo’n doel?” Met andere woorden: moeten mobiliteit, verstedelijking of energietransitie wel in de Strategische Agenda als ze ook al in andere uitvoeringsprogramma’s staan? Of misschien valt er voor heel veel onderwerpen wel wat te zeggen voor een cafetariamodel, als men hoog-over maar dezelfde commitment deelt. “We moeten focussen, anders wordt het een circus”, aldus Gerard van Deelen.

Volgens de portefeuillehouder moet Regio Foodvalley nog veel dominanter zijn in communicatie en branding. Gerard van Deelen: “Maar als we een topregio willen zijn, en dat willen uitdragen in bijvoorbeeld Brussel en Den Haag, moeten we ook wel wat te vertellen hebben. We kunnen geen gebakken lucht verkopen. Dat betekent dat we het inhoudelijk goed voor elkaar moeten hebben. Elke regio of elke stad doet wel iets met food, dus wij moeten laten zien dat wij er echt verstand van hebben. We hebben genoeg USP’s. We hebben de kennis onder handbereik bij de WUR en Aeres. We hebben de bedrijven en de startups. We krijgen straks een World Food Center. Intrinsiek is alles aanwezig.” Om als voorbeeld te dienen voor Nederland en de rest van de wereld moet Regio Foodvalley zich volgens Gerard van Deelen verder gaan richten op voedselverspilling, voedsel en gezondheid en op korte ketens. “Drie dingen. Dat is niet veel, maar dan moeten we daar op een zinnige manier tijd en energie in steken. Dus niet projectjes doen en dan weer over tot de orde van de dag. Projecten moeten uitrolbaar zijn en echt landen in de regio.”

“Wij zijn een projectenmachine, daardoor hebben we weinig strategische slagkracht”



Heel veel projecten zijn leuk, maar je kunt niet alles doen wat leuk is. Dus als het aan burgemeester van der Pas van Rhenen ligt - binnen Regio Foodvalley portefeuillehouder ‘Eiwittransitie’ - gaat de volgende Strategische Agenda nog veel meer focus krijgen. En dus ook de programmalijnen die daaruit volgen. Regio Foodvalley is te veel een ‘projectenmachine’ geworden zonder duidelijke richting. Daardoor voelen met name de ondernemers en het onderwijs binnen de triple helix weinig eigenaarschap. En daardoor heeft de regio ook te weinig gezicht naar buiten toe, bijvoorbeeld naar Den Haag.

“We moeten allereerst heel goed bekijken: wát zijn wij eigenlijk als Regio Foodvalley, wat onderscheidt ons van andere regio’s”, zegt Hans van der Pas. “We moeten een scherp gezamenlijk verhaal hebben. Dat is wat anders dan dat iedereen wordt genoemd en alles blijft zoals het is. In plaats van meer van hetzelfde wordt het dan minder van hetzelfde. Dat willen we niet.” Als je dan Van der Pas vraagt wat volgens hem het verhaal van deze regio is, dan zegt hij op voeding en gezondheid. “Dat moet het hart van onze agenda blijven.” Over het karakter van de regio is hij ook duidelijk: “Innovatie staat centraal. Er zijn hier veel kleinere ondernemers – startups en scale-ups – die interessante dingen doen. Al dat uitproberen moeten we stimuleren. We hebben dat in de Regiodeal goed aangepakt door vouchers uit te reiken.” De burgemeester wijst ook op het Living Lab Circulair en de Food Academy Nijkerk, waar ondernemers niet alleen ondersteuning krijgen, maar ook eigenaarschap hebben doordat ze meedoen én meebetalen.

Maar het hoort blijkbaar ook bij Regio Foodvalley om heel veel op te pakken en dat allemaal met elkaar af te stemmen, zo constateert Van der Pas. “In deze projectencarrousel worden heel veel documenten geproduceerd en zijn er veel bijeenkomsten. We zoeken elkaar de hele tijd op. Terwijl ik denk: laten we gewoon beginnen. Goede voorbeelden zijn er genoeg.”

Successen zijn er genoeg behaald in de afgelopen jaren, vindt Hans van der Pas, zeker ook op het gebied van eiwittransitie. Als een van de belangrijkste noemt hij het NIK (Network for Insect Knowledge), waar hij voorzitter is van de Raad van Advies. “Regio Foodvalley heeft een hele positieve rol gespeeld als aanjager van dat netwerk. Het draait nu goed op zichzelf. En we zitten nu ook beter aan tafel bij beleidsmakers, zoals het ministerie van LNV.”

Dat brengt de burgemeester op een ander punt. “In Brussel hebben we als regio een goede lobby, maar in Den Haag zitten we te weinig aan tafel. Misschien komt dat juist doordat we zo’n projectencarrousel zijn. We worden gezien als een regio die moet uitvoeren, maar aan de voorkant van het besluitvormingsproces hebben we te weinig invloed. Vanuit andere regio’s zitten mensen elke week een dag in de hofstad om alle ministeries en partijen langs te gaan. Ik denk dat een aantal van ons – zowel bestuurlijk als ambtelijk – dat ook moeten doen. Om meer en betere contacten op te bouwen. Dan moeten we wel eerst met elkaar bepalen waarop we invloed willen uitoefenen in Den Haag.”



ENERGIE TRANSITIE

3.5. ENERGIETRANSITIE

3.5.1. Waar we zijn

Regio Foodvalley heeft de ambitie om in 2050 een energieneutrale regio te zijn en in 2030 een CO₂-reductie gerealiseerd te hebben van 55% ten opzichte van 1990. Deze ambitie is de afgelopen jaren vertaald naar doelstellingen voor de opwek van duurzame energie, doelstellingen voor energiebesparing en doelstellingen voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Als belangrijkste doelstelling geldt het behalen van de RES 1.0-doelstellingen door ondersteunen, organiseren en uitvoeren van regionale projecten en activiteiten. Regio Foodvalley heeft de ambitie om per 2030 1 TWh duurzame opwek te realiseren, waarbij het RESbod van 0.75 TWh duurzame opwek per 2030 voor regio Foodvalley de afgesproken doelstelling is.

Binnen het regionale Energietransitie-programma komen meerdere lijnen samen. Het zijn niet alleen de energiedoelen van de Strategische Agenda, maar ook de opgave vanuit de Regionale Energiestrategie, de regionale aanhaking aan het Nationaal Programma Lokale Warmte, het werken aan het energiesysteem t.g.v. netcongestie en het programmeren en prioriteren van (langere termijn) energie-infrastructuur projecten. Binnen de beide provincies zijn EnergyBoards opgericht, die zich bezighouden met alle thematiek rondom netcongestie en het programmeren en prioriteren van (langere termijn) energie-infrastructuur projecten. Dit vraagt een aanzienlijke extra inzet van bestuurders en ambtelijke organisatie. Daarnaast werkt het regionale Energietransitieprogramma intensief samen met een aantal maatschappelijke partners zoals het FOV Regio Foodvalley, VNO-NCW Midden, LTO Noord, de gezamenlijke woningbouwcorporaties, de gezamenlijke energiecoöperaties via ValleiEnergie en de netbeheerders Stedin en Liander.

Het programma energietransitie draagt bij aan de doelen van de Strategische Agenda door:

- Versnellen en mogelijk maken van projecten gericht op duurzame opwek van energie, energiebesparing en CO₂-reductie, zodat Regio Foodvalley in 2050 energieneutraal is, met behoud van landschappelijke kwaliteiten en de aantrekkelijke leefomgeving.
- Verduurzaming van de bebouwde omgeving (isolatie, besparen en aardgasvrij). Dit doen we samen met o.a. het NPLW.
- Verduurzaming van bedrijventerreinen in relatie tot zon-op-dak, infrastructuur en energiebesparing
- Regionaal programmeren en prioriteren van de benodigde uitbreiding van netcapaciteit en infrastructuur. Dit doen we in samenhang met andere opgaven en met de partners in de regio.
- We leggen de verbindingen met andere thema's in de regio en via de Regionale Energie Strategie met het landelijk programma NPRES. Zo continueren wij de interbestuurlijke samenwerking en samenwerking met andere stakeholders, zodat projecten gebiedsgericht opgepakt worden en integrale belangenafweging plaatsvindt tussen verschillende opgaven in dezelfde ruimte.

Sinds het najaar van 2022 wordt ook de Energietransitie in regio Foodvalley geconfronteerd met netcongestie door de enorme toename van duurzame energie als gevolg van het bijstellen van de landelijke ambities van 49% naar 60% CO₂ reductie in 2030 en door het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, wat heeft geleid tot een snellere groei van het gebruik van duurzame energie. Deze ontstane situatie heeft ertoe geleid dat het Energietransitieprogramma er een forse opgave bij heeft gekregen.

Het bijstellen van de landelijke ambities van 49% naar 60% vraagt ook om een bijstelling van de doelstellingen van de Strategische Agenda (55% per 2030), naast alle andere zaken die op ons afkomen. Dit zorgt ervoor dat het huidige programmaplan 'Energieprogramma 2022-2023' van 25 februari 2022 niet meer voldoet en er gewerkt wordt aan een nieuw breed programmaplan 'Energietransitie regio Foodvalley 2024-2026'. Het is voorzien dat dit programmaplan eind 2023, begin 2024 beschikbaar komt. In dit programmaplan zullen de hoofdlijnen van de Energietransitie voor regio Foodvalley voor de periode 2024-2026 worden opgenomen.

3.5.2. Input stakeholders

3.5.2.1. Successen

De Regionale Energiestrategie wordt door een grote meerderheid van respondenten genoemd als een succesvol project. Dan wordt bedoeld op de RES 1.0, maar ook de uitwerking als aanjager voor het gehele programma energietransitie en de samenwerkende energietransitie.

De meest invloedrijke en succesvolle activiteiten die daarbij horen zijn o.a. regionale bijeenkomsten met inspiratie en kennisgeving en onderling contact. De bestuurlijke aandacht voor het onderwerp en succesvolle lobby richting Rijk worden ook een aantal maal genoemd. Focus op de juiste projecten, op met prioriteiten die voor de regio waardevol zijn en goede samenwerking tussen de gemeenten en met de triple helix zijn ook succesfactoren die genoemd worden. In verschillende gemeenten zijn beleidsmedewerkers aan de slag gegaan en een aantal projecten op bedrijventerreinen en maatschappelijk vastgoed zijn uitgevoerd en opgeschaald.

3.5.2.2. Tegenvallers

Wat betreft projecten die minder impact hebben of minder succesvolle activiteiten zijn de meningen verdeeld. Sommige respondenten zien overall te weinig voortgang. Anderen wijzen op aspecten als energiebesparing of de thematafel voor de utiliteitsbouw die nu gestopt is. Een aantal keer wordt het Regionaal EnergieCentrum genoemd dat niet door de gemeenten als geheel is goedgekeurd. Een doorstart via de ondernemersverenigingen is nu met vertraging van start gegaan. Er wordt benoemd dat het lastig is om het lokale denken t.o.v. de regio te doorbreken en dat de veelheid aan thema's het niet makkelijk maakt om te zien wat concreet wordt gerealiseerd. De implementatie van de RES is een politiek geladen dossier.

3.5.2.3. Belemmeringen

Als belemmeringen worden veel zaken genoemd. Als eerste noemen respondenten belangen die uiteenlopen en de bereidheid tot samenwerking tussen de gemeenten. Er lijkt een gemeenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel te ontbreken. Daarnaast zijn er reacties die noemen dat er een inefficiënt ambtelijk overleg is en veel personele wisselingen vanuit het regiokantoor. De informatievoorziening is vaak te algemeen en te weinig concreet wat betreft praktische doorvertaling naar de gemeenten. Hierdoor ontstaat versnippering en onduidelijkheid. Het project van de ondernemersverenigingen rondom een energieadvies op bedrijventerreinen heeft nog onvoldoende structuur voor overleg met gemeenten, provincies en andere programma's. Door plotseling optredende knelpunten zoals beschermde diersoorten kunnen een aantal plannen rondom windenergie niet gerealiseerd worden en de nijpende netcongestie maakt het voor elektriciteitsopwekking en distributie lastig.

3.5.2.4. Aanbevelingen

Om de doelstellingen van de SA en de RES te halen is essentieel om duidelijker af te stemmen wat de regio en wat de gemeenten doen. Het gaat erom wat we van elkaar verwachten en hoe we elkaar vinden in de uitvoering. Het commitment moet dan ook blijken uit de inzet en bereidheid van de gemeenten. Het is nodig om bovenlokaal af te stemmen, terwijl er voor besluitvorming tegelijkertijd lokaal mandaat ligt. Een goede overlegstructuur met een focus op kennisdeling en projecten is daarbij behulpzaam, waarbij ook ondernemersverenigingen en provincies worden meegenomen. Er is de wens om een regionaal energieloket voor bedrijven op te richten voor bedrijven en maatschappelijke vastgoed. En het Ontzorgingsprogramma voor het MKB en Werklandschappen voor de Toekomst (o.a. klimaatadaptatie) zijn regionaal nog in te bedden. Ook wordt voorgesteld om regionale thematafels in te richten voor alle energietransitie onderwerpen die niet onder de RES vallen, waaronder bedrijven en maatschappelijk vastgoed.



Een groot aantal respondenten (24) stemt ervoor het thema ook in de volgende SA op te nemen. Bij de tegenstemmers (2 en 2 twijfel) is het argument dat gemeenten zelf programma's voor energietransitie hebben en alleen dingen met regionale meerwaarde samen willen oppakken.

“ Een versimpeling van de overlegstructuur met een duidelijke governance helpt om de slagkracht in het kader van de RES te verbeteren. De regio is met name geschikt om ideeën met elkaar te delen en elkaar te enthousiasmeren. Maar de beslissing om zaken op te pakken ligt bij de gemeenten. Bij een positief besluit in de gemeente kan er samen opgetrokken worden in de regio. Dat maakt juist de kracht van de regio, dat je elkaar kunt opzoeken om samen te werken. Een laatste punt m.b.t. overleggen is dat ze zuiver moeten blijven. Overleg en samenwerking met stakeholders is ontzettend belangrijk, maar ruimte om ambtelijk en bestuurlijk zonder stakeholders te overleggen wordt ook als heel belangrijk ervaren. Hiervoor mag meer ruimte komen. ”

College gemeente Ede



3.5.3. Interview Portefeuillehouder energietransitie

“Minder vrijblijvend en minder meestribbelen”

Als je naar de sport curling kijkt, dan is René Windhouwer een van die meneren of mevrouwen met de bezem. Het zijn de eigen woorden van de wethouder van Nijkerk en portefeuillehouder Energietransitie in Regio Foodvalley. “Soms moet ik bezemen en soms moet ik vooral niks doen. Ik kan nooit de steen in de cirkel schuiven.” Maar wie dan wel? De komende tijd wil Windhouwer het eigenaarschap van de energietransitie borgen. “We moeten iets doen aan de organisatie, anders gaan we het RES-bod niet halen.”



Anders dan in de rest van Nederland omvat het RES-bod van Regio Foodvalley het hele energieprogramma, zo legt Windhouwer uit. “Zodoende geven wij uitvoering aan dat wat in de Strategische Agenda is afgesproken op het gebied van energie, klimaat en duurzaamheid. Vorig jaar werd ik portefeuillehouder en in die zin stapte ik op een rijdende trein. Toch ontbrak het in mijn ogen aan een paar wezenlijke elementen om de samenwerking echt tot een succes te maken. De organisatie die het RES-bod opstelde is een-op-een overgestapt op de realisatie ervan. Maar uitvoering vraagt om andere competenties en besturingsmechanismen. Er was onduidelijkheid op ambtelijk niveau. Terwijl we samen meer kunnen bereiken als ieders rol heel helder is. We zorgen er nu voor dat het eigenaarschap van het RES-bod bij de Raad van Uitvoering – de verantwoordelijke wethouders – komt te liggen in plaats van bij het programmabureau van Regio Foodvalley.”

Voor de zomer verscheen een voortgangsrapportage en daarin viel te lezen dat Regio Foodvalley vol gas moet geven om de voorgestelde energietransitie te halen (al is ‘vol gas’ in dit verband misschien niet de juiste uitdrukking). René Windhouwer: “Er zijn een paar ‘showstoppers’. Netcongestie is bijvoorbeeld een groot probleem, net als stikstof en de wespendif op de Veluwe. Maar dat kan niet betekenen dat gemeenten achteroverleunen of gaan ‘meestribbelen’. We zullen de energietransitie met elkaar moeten aanpakken. Dat kan niet vrijblijvend: we zullen alle partijen moeten aanspreken op hun aandeel in het RES-bod.” Dat geldt voor zowel overheden en ondernemers, al voelen bedrijven de urgentie van duurzaam ondernemen al veel meer. De derde ‘O’ in de triple helix – onderwijs – speelt nog niet zo’n rol in de energietransitie en het RES-bod. Maar dat kan nog veranderen, vindt Windhouwer. Hij ziet wel wat in een ‘energietransitie-academie’, vergelijkbaar met de Food Academy Nijkerk, voor praktische toepassingen van opgedane kennis.

Het is een van de successen van de Strategische Agenda dat er beweging is ontstaan in de energietransitie, vindt René Windhouwer, met zichtbare resultaten in de wijken. Daar ontstaan energiecoöperaties van burgers, met kennis en kunde van het bedrijfsleven – bijvoorbeeld de installatiesector – en de overheid en ondersteuning van ValleiEnergie. René Windhouwer: “Vanuit de Strategische Agenda ontstaan ook verbindingen met andere thema’s als wonen en human capital. Daar valt meerwaarde uit te halen. Dat vraagt misschien om een actievere rol van de Economic Board, want er liggen een aantal urgente problemen om op te lossen. Tegelijkertijd moeten we ons bij het opstellen van de volgende Strategische Agenda goed bedenken wat we in de regio kunnen oplossen en wat niet.”

A person wearing glasses and a blue shirt is writing on a large green board. The board features the word 'HUMAN' in large white letters at the top. Below it, the word 'CAPITAL' is partially visible. The board is decorated with several colored circles (green, blue, yellow) and a white line drawing of a hand holding a pen. There are also several handwritten signatures and notes on the board, including 'W. B. B. B.', 'v/dt', and 'Gemeente Nijmegen'. The person is holding a white marker and is in the process of writing on the board.

3.6. HUMAN CAPITAL

3.6.1. Waar we zijn

In de SA wordt genoemd dat er voor Human Capital een thema-specifieke agenda zal worden ontwikkeld in triple helix verband. Na hard werk van de vele betrokkenen is eind 2022 de Human Capital Agenda vastgesteld door de stuurgroep. De HCA richt zich op de structurele versterking van de regionale arbeidsmarkt om deze veerkrachtig en toekomstbestendig te maken, met grote arbeidsmarktopgaven als aanjager. We beogen hierbij drie structurele veranderingen: binden en boeien, Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en (sociale) innovatie.

Als onderdeel van de HCA is er eerder dit jaar een aantal projecten opgestart, die gefinancierd zijn vanuit het Gelrepact. Binnen dit meerjarig samenwerkingsprogramma tussen de provincie Gelderland en de zes Gelderse arbeidsmarktregio's zetten we stevig in op LLO. Voorbeelden van projecten hierbinnen zijn scholingsvouchers voor werkenden, oriëntatiecarroussels, en een LLO festival.

In 2023 zijn we ook gestart met een van de pijlers binnen de HCA: het ontwikkelen van een netwerk van onderwijsinstellingen en bedrijven met als doel een betere aansluiting in opleidingsvraag en -aanbod binnen de energietransitie (de Energietransitie Academie). Momenteel wordt er ook onderzoek gedaan naar de meest geschikte manieren om MKB met een kleine HR-capaciteit te ondersteunen. En daarnaast is er een flexibel gedeelte binnen de HCA waarin er ruimte is om verschillende kansrijke projecten te ondersteunen, die een bijdrage leveren aan een van de hoofddoelen.

Om de kwaliteit van het programma en de individuele projecten te borgen is er een raamwerk ontwikkeld voor monitoring en evaluatie. De tools en kaders die hieruit voortkomen stellen ons in staat om lopende projecten waar nodig tijdig bij te sturen. Ook kunnen de resultaten makkelijk worden gedeeld. Om de HCA en bijbehorende activiteiten beter zichtbaar en toegankelijk te maken is er inmiddels ook een communicatieplan opgesteld met daarin onder andere kaders voor communicatie door projectpartners. Zo willen wij kruisbestuiving tussen de projecten en een betere verbinding met de doelgroepen te bevorderen.

3.6.2. Input stakeholders

3.6.2.1. Successen

De totstandkoming van de Human Capital Agenda van de regio wordt het vaakst genoemd als succesvol project. En daarnaast het Gelrepact met de projecten Leven Lang Ontwikkelen en Scholingsvouchers en Energietransitie Academie. Algemeen wordt opgemerkt dat de aandacht voor menselijk kapitaal, in tijden van krapte op de arbeidsmarkt, positief is.

De meest invloedrijke activiteiten betreffen duidelijk de triple-helix samenwerking: het draagvlak voor verandering en resultaten is groot. En de structuren en bewustwording bij de 3 O's (ondernemers, onderwijs en overheid) leidt tot gezamenlijke verantwoordelijkheid en participatie in projecten. Ook de ambitie en de verbinding zijn sterke punten van dit programma. Als advies wordt meegegeven om successen meer te vieren en uit te nutten binnen en buiten de regio.

3.6.2.2. Tegenvallers

Minder succesvol of impactvol zijn de verbinding tussen het thema Human Capital en de arbeidsmarktregio. Een respondent merkt op dat er niet langer een gezamenlijke programmanager is en ziet dat als complicerend voor de samenhangende vraagstukken. De oprichting van het Matchingsplatform is niet gelukt en het opschalen van het concept van Barneveld Tomorrow naar andere gemeenten ook niet. Er zijn ook respondenten die het hele Human Capital programma niet zo positief beoordelen. En er is twijfel over de effectiviteit van bijvoorbeeld scholingsprogramma's: levert dat voor onze regio echt iets op?

3.6.2.3. Belemmeringen

Als knelpunten wordt vooral sturing en resultaatgerichtheid genoemd. Er is een belangrijke slag geslagen om de doelstellingen te vertalen naar concrete projecten met hun resultaten en dat ook te monitoren. Dan wordt het minder abstract en vrijblijvend en kunnen de verwachtingen van de stakeholders beter op elkaar worden afgestemd. De samenwerking tussen het sociaal domein en economie heeft meer aandacht nodig omdat dit nu onvoldoende is. Er wordt opgemerkt dat Human Capital een lange adem vergt en dat het goed is om ervan bewust te zijn dat successen soms wat langer op zich laten wachten.

3.6.2.4. Aanbevelingen

Essentieel is focus en prioriteit, gecombineerd met het vertalen van ambities naar concrete projecten. Meer sturing en monitoring hoort hierbij. Meer inzet vanuit ondernemers en meer inzet op behoud van personeel d.m.v. bedrijfsvitaliteit en ontwikkelmogelijkheden.

Veel respondenten antwoorden bevestigend op de vraag of Human Capital weer een thema van de volgende SA moet zijn (13 stemmen). Maar er zijn ook een aantal stemmen tegen (6 stemmen).

“ Het vaststellen van de HCA is een meerjarig traject geweest dat de kernwaarde van RFV onderstreept: samenwerking. Overheid, ondernemers en onderwijsinstellingen hebben de handen ineengeslagen om te werken aan een toekomstbestendige en veerkrachtige arbeidsmarkt in de regio. Daar zijn we erg trots op. De eerste projecten zijn inmiddels van start gegaan. Deze zijn nog niet zo zichtbaar als andere grote projecten in de regio, maar daar hopen we in de komende jaren verandering in te brengen.”

Lid Stuurgroep Human Capital



3.6.3. Interview Portefeuillehouder human capital

“Samenwerking moet door alle partijen worden omarmd”



Met de Human Capital Agenda werken partners uit het onderwijs, het bedrijfsleven en de overheid samen aan een sterke en toekomstgerichte arbeidsmarkt. Tekort aan personeel en uitdagingen op het gebied van energietransitie, landbouwtransitie en zorg maken dit stappenplan nodig. “Het zijn de ondernemers en het onderwijs die het samen moeten oppakken”, stelt de Edese wethouder Arnold Versteeg, portefeuillehouder Human Capital in Regio Foodvalley. “De rol van de overheid is het aanjagen van die samenwerking.”

De eerste stap in de uitvoering van de Human Capital Agenda richt zich op de uitdagingen die de energietransitie stelt aan werk en opleidingen in de regio. “De noodzaak om hiermee aan de slag te gaan wordt door bedrijven wel gevoeld, alleen al door de problemen rond netcongestie”, weet Versteeg. Maar als het om de gezamenlijke uitvoering van de Human Capital Agenda gaat, dan houdt Versteeg zijn hart vast, bekent hij. “Op een bijeenkomst rond de Energietransitie Academie, die we onlangs organiseerden, was de opkomst vanuit het bedrijfsleven laag. Terwijl we het juist voor hén doen.” Hij begrijpt dat bedrijven het ‘hartstikke druk’ hebben. “Toch moeten ze er zelf aan gaan trekken. Dit moet een gezamenlijke inspanning zijn.”

Dat het samen kan, bewijst de Food Academy Nijkerk, geeft Versteeg als succesvol voorbeeld. “Dit initiatief is vanaf het begin gedragen door het bedrijfsleven”, verklaart hij. Ook Barneveld Tomorrow noemt Versteeg om dezelfde reden een succes. “Zo’n netwerk zouden we niet alleen in Barneveld, maar in de hele regio moeten hebben”, vindt hij. Uiteindelijk moet de samenwerking door alle partijen worden omarmd, wil het slagen, stelt Versteeg. “Vanuit het onderwijs is er eerder enthousiasme, omdat ze gewend zijn aan plannen maken voor de langere termijn. Het bedrijfsleven is toch meer van de korte klap”, verklaart hij het verschil.

De samenwerking tussen gemeenten gaat goed, ervaart Versteeg, al wijst hij wel op het verschil tussen grote en kleinere gemeenten. “Grote gemeenten werken al wat langer samen in de regio. Kleinere gemeenten liften meer mee, zij hebben nu eenmaal minder ambtelijke capaciteit. Stel de vraag als je hulp nodig hebt”, raadt hij ze aan. Het verschil in omvang brengt ook een eigen ‘snelheid’ met zich mee, zegt Versteeg. “Als we daar rekening mee houden en het verschil begrijpen, gaat het goed.” De betrokkenheid van gemeenteraden is niet vanzelfsprekend, is zijn ervaring. “Er is behoefte aan meer focus. Daarmee wordt je draagvlak in de gemeenteraden ook groter.”

Het aanbrengen van focus is dan ook de voornaamste functie van de Strategische Agenda, volgens Versteeg. “Anders schiet je met hagel.” De regio moet zich wat hem betreft in de nieuwe agenda als Foodvalley blijven profileren. “Ruimtelijke en economische ontwikkelingen zijn ook heel belangrijk, die hebben een enorme impact op de regio. De toegevoegde waarde van Human Capital als thema moet vooral economisch worden gezien”, legt hij uit.

De Strategische Agenda is niet alleen intern, maar ook extern van belang, benadrukt Versteeg ten slotte. “Als economische regio zitten we aan tafel bij Het Rijk. We staan op de kaart, maar daar moeten we aan blijven werken.” Ook bedrijven mogen zich best minder ingetogen en met meer trots tonen, vindt hij. “We zijn een superondernemende regio met veel innovatieve bedrijven. We kunnen nog veel meer laten zien hoe krachtig deze regio is.”

**INNOVATIE,
CLUSTER-
VORMING EN
CIRCULAIRE
ECONOMIE**

3.7. INNOVATIE, CLUSTERVORMING EN CIRCULAIRE ECONOMIE

3.7.1. Waar we zijn

De Strategische Agenda heeft voor het thema Innovatie en Clustervorming verrassend kwantitatieve doelen geformuleerd op product-, proces-, externe- en marktinnovatie bij bedrijven. Deze SMART doelstellingen zijn geformuleerd aan de hand van de Innovatiemonitor uit 2018. De rol van de Regio Foodvalley is om bedrijven te stimuleren en ondersteunen, de daadwerkelijke innovaties vinden echter bij de bedrijven plaats. Het bevorderen van samenwerking, clustering, kennis en het oplossen van knelpunten is daarbij van groot belang. Daarom kiest Regio Foodvalley voor een aanpak waarin het innovatie ecosysteem wordt geoptimaliseerd.

In hoeverre de doelstellingen uit het programma Innovatie, Clustervorming en Circulaire Economie gehaald zijn wordt dit najaar duidelijk in de nieuwe kwantitatieve innovatiemonitor Regio Foodvalley. Eerste resultaten laten zien dat er ten aanzien van de groei van banen en bedrijfsvestigingen een stijging is die hoger ligt dan landelijk. Als activiteiten hebben we o.a. kennisinteractie gestimuleerd door het organiseren van experttafels voor ondernemers, aan netwerkvorming gedaan via NEON Food, de uitreiking van een jaarlijkse innovatieprijs en ICT-award mogelijk gemaakt, diverse human capital initiatieven aan elkaar verbonden en wordt er jaarlijks een inspirerende innovatiemonitor met bijbehorend magazine uitgebracht.

Voor het thema Circulaire Economie is een separate lijn gevolgd. Het Living Lab Regio Foodvalley Circulair is een netwerk van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en de regiogemeenten dat een gezamenlijk programma uitvoert. De partners financieren en besturen dit netwerk gezamenlijk. Van 2019-2022 is met meer dan 60 bedrijven gewerkt aan pilots, inspiratie en kennisdeling. Het nieuwe programma 2023-2026 is goed uit de startblokken gekomen en heeft inmiddels alweer 50 partners. Nadruk in deze nieuwe periode ligt op implementatie (projecten), agenderen en betrekken van het brede MKB. We doen dit o.a. door thematische Communities of Practice (ook wel werkplaatsen genoemd), bijeenkomsten en onderwijsprojecten.

In de strategische Agenda 2020-2025 is de ambitie voor Circulaire Economie als volgt verwoord:

1. Duurzamer gebruik van grondstoffen
2. Meer concurrerend vermogen van regionale bedrijven
3. Regio Foodvalley als innovatieve kennisregio voor de circulaire economie

3.7.2. Input stakeholders

3.7.2.1. Successen

Voor dit thema worden een aantal succesvolle projecten genoemd. Het Living Lab Regio Foodvalley Circulair en de thematische werkplaatsen die daarbij horen wordt het vaakst genoemd. En daarnaast de doorontwikkeling van de Food Academy Nijkerk, de Innovatiemonitor en het Next Economy onderzoek.

Invloedrijke en succesvolle activiteiten betreffen in ieder geval de samenwerking in de regio en met ondernemers. Een respondent merkt op dat elkaar iets gunnen en inspelen op marktontwikkeling positief uitpakken. Concrete projecten bij de thema's, bijeenkomsten waar de triple helix partijen elkaar ontmoeten en afspraken maken en werken uit gezamenlijk ambities vallen ook positief op.

Er zijn veel respondenten voor doorzetten van dit thema in de volgende SA, maar ook een aantal tegenstemmers (19 voor, 4 tegen).

3.7.2.2. Tegenvallers

Projecten en activiteiten die minder succesvol zijn geweest of minder impact hebben gehad zijn er ook. Een van de respondenten ziet voor dit gehele thema weinig concrete impact, een ander merkt op dat er bij innovatie en clustervorming meer sprake is van losse projecten en dat er geen samenhangend programma is. Ook wordt genoemd dat het gemeente-overschrijdend samenwerken aan economische fysieke randvoorwaarden zoals circulaire bedrijventerreinen niet goed van de grond is gekomen.

“ Het kost tijd om effect te zien op innovatie en clustervorming. Verbindt de 3 O's door het initiëren uitvoeren, monitoren en evalueren van gezamenlijke projecten. ”

College gemeente Ede

3.7.2.3. Belemmeringen

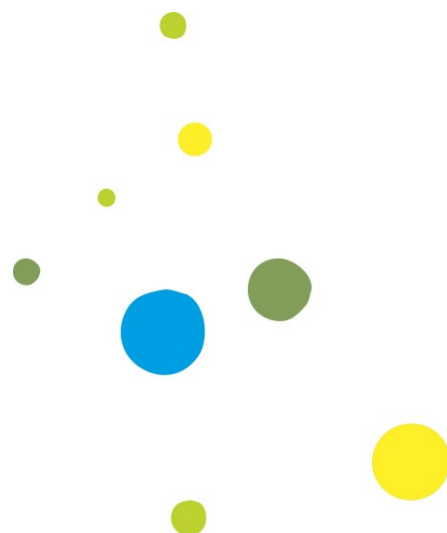
Als belemmeringen wordt genoemd dat er mogelijk te weinig capaciteit of prioriteit op dit onderwerp is en dat meer focus nodig is. De ontwikkelingen vanuit de markt zijn vaak leidend, wat de doelstellingen niet altijd maakbaar maakt in de praktijk. Door Corona, stikstofproblemen, prijzen van grondstoffen etc. gaat innovatie soms (noodgedwongen) sneller dan verwacht, maar zijn sommige ambities moeilijker haalbaar.

3.7.2.4. Aanbevelingen

Om de doelstellingen van de SA te halen is het essentieel om concreet te werken, met goed gekozen speerpunten en samen met de markt. De keuzes moeten gemeentete overstijgend zijn met regionaal perspectief en goed afgestemd met de gemeenten maar ook tussen de verschillende thema's binnen de SA (bijvoorbeeld met de link naar energie, landbouw etc.).

“ Het verbaasde mij dat het Winterfonds van de provincie niet gezamenlijk werd opgepakt maar dat elke gemeente het eigen wiel heeft uitgevonden. Ik vraag me dus wel eens af in hoeverre de gemeentes echt samen willen werken. ”

**Ambtenaar Human Capital en
Circulaire Economie**



3.7.3. Interview Portefeuillehouder Circulaire Economie

“Strategische Agenda als visie én kapstok voor de uitvoering”



Het Living Lab Regio Foodvalley Circulair wordt regelmatig als voorbeeld gesteld van wat er mogelijk is door samenwerking tussen onderwijs, overheid en bedrijven in de regio. In het Living Lab werken ze samen aan circulaire innovaties en verdienmodellen. “Naast innovaties gaat het ook om bewustwording. Er is een beweging in gang gezet”, noemt de Veenendaalse wethouder Marco Verloop als belangrijk resultaat. Hij is portefeuillehouder in de regio voor het thema Innovatie, clustervorming en circulaire economie. “Circulaire economie staat nu nadrukkelijk op de agenda.”

“Het gaat niet vanzelf, maar ik vind dat we het als Living Lab goed doen”, zegt Verloop. “Heel helder en ‘lean’, zonder een hele organisatie op te tuigen. Met een relatief beperkt budget kunnen we zo toch veel bereiken.” Het Living Lab bestaat uit een netwerk van zo’n 60 partners, die ook financieel bijdragen. Zij werken samen rond thema’s zoals circulair bouwen, waterstof en het meten van circulariteit.

“Dat we een innovatieve regio zijn is deels te danken aan de WUR, maar zeker ook aan het MKB”, benadrukt Verloop. De kracht van de regio is dat er een goede samenwerking is tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid, vindt hij. “In Veenendaal is het bedrijfsleven goed georganiseerd”, noemt hij als voorbeeld. “Lijntjes zijn daardoor snel gelegd.” De successen van de afgelopen periode zijn ook te danken aan goede voorbeelden, geeft Verloop aan. “Veel bedrijven willen wel circulair ondernemen, maar weten niet precies wat ze kunnen doen. Als collega-ondernemers het lukt, overtuigen ze elkaar. En als de overheid en andere ondernemers meedoen, versterkt het elkaar. Zo kun je mensen enthousiast krijgen.”

Ook tussen gemeenten onderling zit het goed, zegt Verloop. “Ambtelijk verloopt het allemaal heel collegiaal.” Als verbeterpunt voor de nieuwe Strategische Agenda noemt hij het koppelen van (regio)gelden aan de agenda. “Er moet volstrekte helderheid zijn over de financiële bijdragen en verplichtingen van alle partijen. Gemeenten willen niet verrast worden op het moment dat ze eigenlijk geen keus meer hebben.” Verloop merkt verder dat er ook vanuit het bedrijfsleven een roep is om de onderwerpen en de doelen in de Strategische Agenda concreter te maken. “De Strategische Agenda is belangrijk voor de structuur van de visie én de uitvoering daarvan. Door te laten zien hoe we de verschillende thema’s uitwerken, krijgt het praktisch handen en voeten. Een visie gaat over de grote lijn, maar kan wel nadrukkelijk een kapstok zijn voor de uitvoering.”

Focus houden vindt Verloop belangrijk. “Met de huidige Strategische Agenda is daarin al een eerste slag gemaakt. Deze structuur is heel werkbaar”, blikt hij terug. “Nieuwe onderwerpen kun je onder een bestaand thema hangen.” De lange termijn is wat Verloop betreft leidend. “Hoe zien wonen, werken, mobiliteit en alle andere aspecten van samenleven in de regio er in 2050 uit? Dat moet je vertalen naar een stip op de horizon. Die lijkt los te staan van vandaag, maar het bepaalt wel wat je vandaag gaat veranderen om daar te komen.” De noodzaak om te veranderen moet heel helder zijn, stelt Verloop. “Op een onderwerp als circulariteit moeten we laten zien dat we vandaag echt in beweging moeten komen. Materialen, grondstoffen en energie raken op.”

Juist vanwege die noodzaak is triple-helixsamenwerking zo belangrijk, stelt Verloop. “Alle partijen hebben belang bij de samenwerking en versterken elkaar. Dat moeten we naar alle partijen aantonen en van hen concreet commitment vragen.” Daarnaast zijn er in Den Haag en Brussel geld, kennis en netwerken te halen voor verschillende thema’s. “Door op basis van de Strategische Agenda een goede ‘pitch’ te maken, met daarin de belangrijke thema’s en wat we nodig hebben om die waar te maken, kunnen we mensen ervoor warm maken.”



FYSIEKE RAND- VOORWAARDEN

3.8. FYSIEKE RANDVOORWAARDEN

Over dit onderwerp hebben de respondenten veel te zeggen. Dit is zonder twijfel gerelateerd aan het belang van dit thema en de taken en opgaven voor de overheid waar de meeste respondenten vandaan komen. Er is unaniem gestemd om dit thema in de volgende Strategische Agenda op te nemen (25 stemmen voor, geen tegen).

Voor de helderheid is de samenvatting en de uitwerking van de antwoorden opgesplitst in de thema's mobiliteit en economie. De vragen uit de vragenlijst gingen over fysieke randvoorwaarden en dus zijn een aantal antwoorden niet op te knippen.

MOBILITEIT

3.8.1. Mobiliteit - Waar we zijn

In 2023 hebben de acht gemeenten de nieuwe Bereikbaarheidsagenda Regio Foodvalley 2024 - 2026 vastgesteld. Hierin wordt langs drie programmalijnen samengewerkt aan de duurzame bereikbaarheid van de regio nu en in de toekomst. Het gaat daarbij om lobby voor de (inter)nationale bereikbaarheid voor een integrale aanpak van de A1 en de A12 corridors inclusief optimale OV-knooppunten. Maar ook is veel nodig om ervoor dat de steden en dorpen in de regio voor onze inwoners goed ontsloten blijven. Dat is zeker niet vanzelfsprekend. Het OV staat onder druk door teruglopende reizigers aantallen, gestegen kosten en gebrek aan personeel. Tel daarbij op de ambitie van de regio om 40.000 nieuwe woningen te bouwen tot 2040 waarbij het Rijk aangeeft weinig te zien voor investeringen in mobiliteit. En daarbovenop nog eens de opgave om te verduurzamen door ervoor te zorgen dat vaker de fiets wordt gepakt of met bus of trein te reizen en minder met de auto. Maar geen reden tot somberheid. Dankzij de vorige bereikbaarheidsagenda (2018-2023) en de goede samenwerking is afgelopen jaren al veel bereikt!

Het operationele doel voor mobiliteit in die periode was: 'het verbeteren van de bereikbaarheid van Regio Foodvalley, rekening houdend met de waarden slim, duurzaam en gezond' (zie ook Strategische agenda 2020-2025 Verdieping p.19 ev.)

Personenvervoer. Er is veel gelobbyd om de externe bereikbaarheid van de regio te verbeteren, Resultaten zijn behaald voor het verbreden van de Rijnbrug (40 mio van het Rijk), de rondweg N233 (opgenomen in het mobiliteitsfonds), de IC-status van station Veenendaal De Klomp en de bediening van Ede - Wageningen (6x p/u) is veiliggesteld, Een IC stop en aansluiting van Barneveld Noord op het hoofdspoor netwerk is opgenomen als te onderzoeken bouwsteen in het MIRT spooronderzoek Amsterdam / Twente / Duitse grens. De mogelijkheden van HOV / BRT verbindingen tussen Veenendaal, Ede en Wageningen zijn in kaart gebracht en er is een Integraal Handelingsperspectief voor Veenendaal De Klomp gemaakt.

Voor het verbeteren van de bereikbaarheid binnen de regio zijn fietspaden aangepakt en nieuw aangelegd. Een visie voor een samenhangend geheel van hubs en OV-knooppunten in onze regio is ontwikkeld met plannen van aanpak gemaakt voor een aantal concrete locaties (Wageningen, Barneveld Noord, Nijkerk Corlaer, A12 Poortwachter). De aansluitingen van de OV-verbindingen is verbeterd. In het Binnenveld is een samenhangend systeem van bewegwijzering voor de fietsers ontwikkeld. Meer werknemers gaan op de fiets naar het werk dankzij de inzet van een mobiliteitsmakelaar in de regio.

Goederenvervoer. In Regio Foodvalley is in 2023 een logistiek makelaar aan de slag gegaan. Deze helpt bedrijven om hun logistiek te verduurzamen (o.a. door elektrificatie van het wagenpark) Er zijn in onze regio al goede resultaten behaald met het rijden van trucks op waterstof. De gemeente Ede heeft besloten over te gaan tot een zero emissiezone in het centrum. Er loopt een onderzoek naar de mogelijkheden voor een truckparking in onze regio, mogelijk in combinatie met een goederenhub voor het bevoorraden van de binnensteden.

Betrouwbare digitale infrastructuur. De regio was al koploper op het gebied van datagedreven aanpak van het mobiliteitsbeleid. Met het ontwikkelen van de Verkeersdesk -een webbased database- is dit versterkt door dit in te zetten voor beleidsontwikkeling en -uitvoering. Ook is de Verkeersdesk gebruikt als instrument voor het gezamenlijk aanleveren van de data voor de verplichte data top-15 in het kader van de landelijke digitaliseringsopgave (o.a. parkeer- en fietsdata), dat daarmee voor

ontwikkelaars (o.a. navigatie) beschikbaar komt. Regio Foodvalley was genomineerd met de Verkeersdesk voor de WOW samenwerkingsprijs 2021.

3.8.2. Mobiliteit - Input stakeholders

3.8.2.1. Successen

Projecten die de meeste invloed hadden waren zeker de extra gelden voor mobiliteit en de bereikbaarheidsagenda. Ook worden genoemd het Project Spoorzone Ede (de aanleg van het nieuwe station Ede-Wageningen en omgeving), het project Parklaan, de borging van de hoogfrequente spoorbediening Ede-Wageningen, de verbreding van de Rijnbrug en uitwerking van spoorcorridor A1. De inzet op bereikbaarheidsvraagstukken heeft ervoor gezorgd dat er verschillende belangrijke bouwstenen voor de regio zijn opgenomen in landelijke rapporten en toekomstbeelden. En in de Verstedelijkingsstrategie is het mobiliteitsvraagstuk integraal opgenomen.

“Een heldere lijn van programmamanagers die samen met een AO en met een heldere opdracht en budgetverantwoordelijk mogen voelen voor hun programmalijn(en). Een PHO dat hierover besluit. In toenemende mate een triple helix aanpak daarbij, met groeiende inbreng van ondernemers en onderwijs.”

Ambtenaar Fysieke Randvoorwaarden

wijze waarop er ruimte wordt gegeven aan de ideeën en mogelijkheden van de 8 gemeenten wordt als positief ervaren. Er is voor het thema mobiliteit een groeiende urgentie dat door het aaneengroeien van de gemeenten het noodzakelijk is om grensoverschrijdend te werken. Er is meer geld en capaciteit vrijgemaakt voor de regionale samenwerking en dat leidt tot resultaten zoals het snel kunnen schakelen met hogere overheden op de woningbouwopgave in relatie tot mobiliteit.

Wat aan deze successen ten grondslag ligt is in ieder geval de inzet op gezamenlijke lobby richting provincie en Rijk. Blijvende inzet, goede samenwerking en begeleiding vanuit de programmamanager leidt tot resultaat. En dat de regionale samenwerking steeds strategischer, meer verbindend (bijvoorbeeld op de terreinen ruimte en mobiliteit) en krachtiger wordt, zorgt ervoor dat we op landelijk niveau problematiek kunnen agenderen. Het thema fietsbereikbaarheid wordt specifiek genoemd als invloedrijk. De

3.8.2.2. Tegenvallers

Minder succesvolle projecten of invloedrijke activiteiten worden door de respondenten ook genoemd. Hieronder de combinatie grootschalige woningbouw en bereikbaarheid. De oorzaak daarvan ligt bij het Rijk en de provincie. De aanleg van de knooppunten Hoevelaken en A1/A30 is voor onbepaalde tijd stilgelegd. De aanleg van ontsluitingswegen zijn vertraagd door de stikstofproblematiek, gestegen (bouw) kosten, en tekort aan personeel. En deze ontsluitingen via weg, spoor, ander OV en fiets zijn juist voorwaardelijk voor de woningbouwopgave en de economie. Zo houden ze elkaar vaak in de greep. Genoemd wordt dat de lobby op (hoogwaardig) OV nog sterker kan en dat de kwaliteit van het OV sterk onder druk staat door bezuinigingen. Respondenten geven aan dat het verbeteren van de verkeersveiligheid (m.n. voor fietsers) in het Binnenveld onvoldoende uit de verf is gekomen, het rondje WERV (Wageningen Ede Rhenen Veenendaal) nog niet is uitgekristalliseerd en de reductie van het autogebruik voor woon-werk verkeer niet wordt gehaald.

3.8.2.3. Belemmeringen

De belemmeringen die worden ervaren zijn deels direct te relateren aan de minder succesvolle projecten of knelpunten bij de voortgang. Het gaat dan om bezuinigingen op het OV door de provincie, de pauzeknop door het Rijk bij het investeren in grote infrastructuur, teruglopende reizigersaantallen en een vertraging in werkgeversaanpak door Corona en de knelpunten die door de stikstofproblematiek zijn ontstaan. De regio is deels afhankelijk van provincie en Rijk en kan mee niet zelfstandig al haar doelstellingen bewerkstelligen. Maar ook intern zijn er zorgen over de doorwerking van regionaal beleid in de 8 verschillende gemeenten en of er voldoende capaciteit en snelheid is. Dat werkt ook van de gemeenten naar de regio: ondanks de goede samenwerking wordt ervaren dat er onvoldoende vertrouwen is dat de regio met de goede dingen bezig is en in het voordeel van alle gemeenten successen haalt. Dat leidt ertoe dat er geregeld eerst naar het lokale belang wordt gekeken, dat gemeenteraden het idee hebben dat hun rol afneemt doordat er steeds meer beleid op regionschaal lijkt te worden gemaakt en dat de collectieve agenda niet goed aansluit bij de lokale agenda. Over en weer ontstaat er daardoor wat wrijving en wordt de aansluiting bij elkaar gemist.

3.8.2.4. Aanbevelingen

Essentieel om de doelstellingen van de SA te halen is absoluut de combinatie van inspanningen voor wonen en bereikbaarheid. Er moet nagedacht worden over alternatieve scenario's als de grote knelpunten rondom infrastructuur niet worden gerealiseerd. Tegelijkertijd is ook aandacht nodig voor andere mobiliteit zoals deelmobiliteit, hubs etc. Er moet meer samengewerkt worden met partners zoals werkgevers en de provincie. De bereikbaarheidsagenda van de regio zou leidend moeten zijn om te voorkomen dat individuele gemeenten voor hun eigen projecten gaan lobbyen. Tegelijkertijd wordt er dringend opgeroepen om draagvlak te behouden op lokaal niveau en gemeenten de lead te geven i.p.v. regionaal beleid te voeren. Dit lijkt in tegenstelling met elkaar en geeft de spanning aan in hoe de gemeenten kijken naar dit belangrijke thema. Lokaal mandaat en uitvoering en gelijktijdig collectief belang in de gaten houden is een smalle weg waar de komende periode de aandacht naar moet uitgaan.

“ Voor de knooppunten Hoevelaken en A1/A30 zullen we stevig in moeten zetten op dat zodra er weer stikstofruimte beschikbaar is, de volledige realisatie met prioriteit afgerond wordt. In de tussentijd moeten we inzetten op een overbruggingspakket om de bereikbaarheid en leefbaarheid op peil te houden. Daarbij moet oog zijn voor het bieden van volwaardige alternatieven voor de auto en het stimuleren van de mobiliteitstransitie zoals investeren in het spoor en OV-knopen, hubvoorzieningen, doorfietsroutes etc. Het is belangrijk om binnen de regio de samenwerking te blijven zoeken. Het risico bestaat dat iedere gemeente voor haar eigen projecten gaat lobbyen. Wat ons betreft zou de Bereikbaarheidsagenda Regio Foodvalley leidend moeten zijn voor de lobbyactiviteiten van de Regio Foodvalley, ook in tijden dat er druk van buiten ontstaat. Hier zal in de nieuwe strategische agenda aandacht aan besteed moeten worden. ”

College gemeente Nijkerk



3.8.3. Interview portefeuillehouder mobiliteit

“Integraliteit op strategisch, tactisch en operationeel niveau”

Als lokale wethouder of regionale portefeuillehouder ligt je scope niet op een bestuursperiode van een paar jaar. Nee, je werkt aan een visie op de toekomst. Maar doordat je met zoveel verschillende partijen – ondernemers, acht gemeenten, twee provincies en het Rijk – te maken hebt, ben je continu aan het schakelen tussen de lange termijn en de hele korte termijn, vindt Engbert Strooboscher. “Je probeert de snelheid en de volgordelijkheid te managen. Dat is schaken op heel veel borden tegelijk, met telkens een ander tempo. Per project kijk je waar de kansen liggen.” Een Strategische Agenda biedt daarbij houvast, vindt Strooboscher, omdat daarin de opgaven zijn geadresseerd die ook buiten de directe invloedssfeer vallen. “Je kunt alleen vooruitgang boeken door samenwerking met alle stakeholders. Dan gaat het niet alleen over de drie O’s, maar ook over nauwe samenwerking met de andere overheden.”



Regio Foodvalley wil wereldleider worden op het gebied van innovatie en duurzaamheid in de landbouw en de voedingsmiddelenindustrie. Een goede nationale en internationale bereikbaarheid is dan een voorwaarde”, stelt Engbert Strooboscher. “Daar focus ik me op.” De wethouder van Veenendaal is bij Regio Foodvalley portefeuillehouder Fysieke Randvoorwaarden en Mobiliteit en werkt al jaren aan de bereikbaarheid van de regio. Hij was betrokken bij het opstellen van de Strategische Agenda 2020-2025 en bij het uitvoeringsprogramma, zoals vastgelegd in de Bereikbaarheidsagenda 2018-2022 en de Bereikbaarheidsagenda 2023-2026. In die laatste zijn twee grote opgaven uitgewerkt op het gebied van mobiliteit: de verstedelijking en verduurzaming.

De ambitie is dat Regio Foodvalley in 2030 slim, duurzaam en gezond bereikbaar is en dat is vertaald in drie programmalijnen: bereikbaarheid van de regio, bereikbaarheid binnen de regio en duurzame, slimme en veilige mobiliteit. Op dat gebied zijn al successen behaald, vindt Strooboscher. Hij wijst op de 40 miljoen die is binnengehaald voor de aanleg van de Rijnbrug en het mobiliteitspakket van 67 miljoen, de lobby voor het behoud van Veenendaal-De Klomp als intercitystation, de visie op mobiliteitshubs en OV-knooppunten of de campagnes richting werkgevers om meer mensen te laten fietsen. Maar er zijn ook drempels. Engbert Strooboscher: “In de verstedelijkingsopgave staan we voor een grote uitdaging. Tot 2040 moeten er veertigduizend nieuwe woningen bijkomen. Dat zal de druk op de netwerken van auto, OV en fiets flink verhogen. Er is ook de noodzaak om uitstoot door verkeer in te perken, omdat we willen bijdragen aan het behalen van de afspraken van het Klimaatakkoord maar vooral ook met het oog op de stikstofcrisis.”

De volgende Strategische Agenda mag best wat minder abstract als het aan Engbert Strooboscher ligt. Hij pleit voor meer focus vanuit eenduidige doelen en met haalbare doelen. Maar wel voor een integrale aanpak, ook als het gaat om acteren richting provincies en de Rijksoverheid. “Want je kunt op één onderwerp geld krijgen van het Rijk, maar als je op een ander onderwerp vastloopt dan kun je nog niks”, merkt Strooboscher. “Bovendien kunnen we de regio niet domweg volbouwen. Als we gaan verdichten moeten we nadenken over bijvoorbeeld metroverbindingen of ander hoogwaardig OV. Anders lopen we vast.” Die integraliteit moet zich doorzetten op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Dat merk je als Strooboscher praat over de ‘stikstofknoop’ bij infrastructurele projecten. “Laten we niet wachten tot de politiek alles oplost, maar gewoon doorgaan met alle onderzoeken, bestemmingsplannen en aanbestedingsdocumenten, want dat duurt sowieso jaren. Als er dan groen licht komt, sta je ook meteen in de startblokken.”

ECONOMIE

3.8.4. Economie - Waar we zijn

Regio Foodvalley wil een aantrekkelijke locatie zijn voor bedrijven in de kennisdomeinen Agri en Food, ICT, Poultry, maakindustrie en logistiek. We werken aan het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio, rekening houdend met de waarden slim, duurzaam en gezond, aan goede vestigingslocaties en digitale ontsluiting. We dragen zorg voor voldoende toekomstbestendig aanbod van bedrijventerreinen van de juiste kwaliteit, waarbij de toekomstige marktbehoefte (volgens de prognoses) het uitgangspunt is. Regionale afspraken hierover hebben we vastgelegd in het Regionaal Programma Werklocaties. Via beleidsafspraken t.a.v. perifere detailhandel werken we aan het behoud van de leefbaarheid door leegstand in binnenstedelijke gebieden te voorkomen die als gevolg van perifere detailhandel kan ontstaan. We signaleren welke kantoorlocaties nodig zijn om de ambities van Regio Foodvalley maximaal te realiseren en tegelijkertijd het lokale en regionale bedrijfsleven optimaal te blijven accommoderen en hebben hierover regionale afspraken gemaakt. Daarnaast bieden we inzicht in uitwerking ambities en signaleren trends op bedrijventerreinen.

3.8.5. Economie - Stakeholder input

3.8.5.1. Successen

Als grootste succes wordt het RPW, het regionale programma werklocaties genoemd, waar ook een visie over kantoren bij hoort. En ook het beleid rondom perifere detailhandel. De aandacht voor de voedselindustrie en de verbinding naar de noordelijke gemeenten wordt door het college van de gemeente Nijkerk als zeer positief gezien.

“ Het maken van regionale afspraken bij de uitgifte van bedrijventerrein vastgelegd in de visie werklocaties en het regionale programma werklocaties en de daarbij behorende monitor, zorgt voor meer duidelijkheid voor overheden en marktpartijen. Dit met als doel het juiste bedrijf op de juiste plek. Kennis en informatie-uitwisseling zijn daarbij van grote meerwaarde. ”

College gemeente Ede

De invloedrijke activiteiten horen bij de beleidsdocumenten rondom het RPW en PDV: het helpt dat er goede regionale afspraken zijn gemaakt tussen de gemeenten en dat bedrijven weten waar ze aan toe zijn. Er is een heldere sturing met een programmanager dat met het Ambtelijk Overleg verantwoordelijkheid voelt voor de programmalijn en een Portefeuille Houders Overleg dat besluiten neemt. Ook de ondernemers en het onderwijs leveren in toenemende mate inbreng, waaronder als voorbeeld de Food Academy Nijkerk. Als advies wordt meegegeven om de monitor rondom

uitgifte van bedrijventerreinen eerder in het jaar uit te voeren zodat er meer sturing door ontstaat.

3.8.5.2. Tegenvallers

Er was minder impact dan gehoopt bij het verduurzamen van bedrijventerreinen en het gemeentee overstijgend werken aan bijvoorbeeld werklocaties waar de regio van profiteert (bijvoorbeeld circulaire nieuwe bedrijventerreinen en clustering- of verplaatsingsmogelijkheden van zware industrie t.b.v. woningbouw). Ook wordt de intensiveringsopgave genoemd wegens complexiteit en financiële haalbaarheid. In het algemeen wordt opgemerkt dat we nog steeds individueel het wiel proberen uit te vinden ondanks goede samenwerking en kennisdeling.

3.8.5.3. Belemmeringen

Als belemmering worden een aantal dezelfde zaken genoemd als bij mobiliteit als het gaat om de spanning tussen regionaal beleid en collectief belang versus gemeentelijk mandaat, invloed van raden en individuele keuzes. Over en weer ontbreekt het soms aan bestuurlijk vertrouwen. Het (niet) voeren van actief grondbeleid en onvoldoende aandacht voor het thema ruimte voor economie/ werklocaties wordt ook als belemmering ervaren. Als apart thema wordt ook netcongestie genoemd, waardoor het voor bedrijven lastig is om te vestigen, verplaatsen of uit te breiden. Er wordt gevraagd om een krachtige regionale aanpak en kennisuitwisseling.

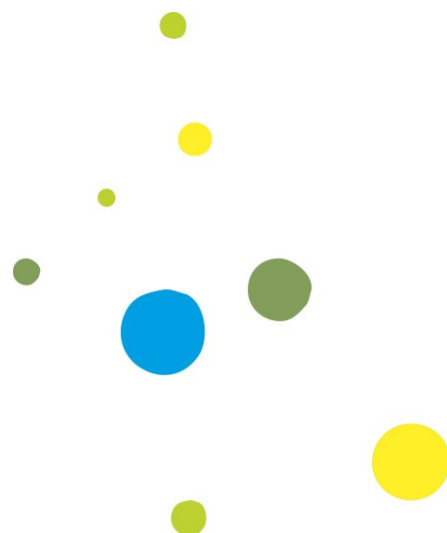
3.8.5.4. Aanbevelingen

Essentieel om de doelstellingen te halen is in grote lijnen wat ook bij mobiliteit is gezegd: hou lokaal mandaat en draagvlak in het oog terwijl je wel regionaal optrekt en zoekt naar het collectieve belang. Dat kan o.a. in de Economic Board. Er wordt gevraagd om een regionaal bedrijventerrein met ook

regionale financiering. Om het delen van meer praktijkervaringen. En om het sturen op kwaliteit en toekomstwaarde van bestaande en nieuwe werklocaties/bedrijventerreinen.

“ Voor de komende jaren is essentieel dat we nog beter gaan sturen op de kwaliteit en toekomstwaarde van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen en werklocaties. Werken aan een gedeeld instrumentarium waarmee bestaande bedrijven worden gestimuleerd om efficiënter gebruik te maken van de schaarse ruimte op werklocaties en op het energienet. ”

College gemeente Ede



3.8.6. Interview Portefeuillehouder economie

“Minder bestuurlijke spaghetti”



“Ik ben aan boord gekomen in 2019 en de Strategische Agenda was net beklonken”, zegt Maud Hulshof. “We zijn dus eigenlijk tegelijk begonnen.” Nu is Maud Hulshof wethouder in Wageningen, lid van het Algemeen en Dagelijks Bestuur van Regio Foodvalley en als portefeuillehouder verantwoordelijk voor Randvoorwaarden Economie. Het is haar missie om een eind te maken aan de spaghetti van bestuurlijke organisaties en governance in de regio, zo zegt ze zelf. “Ik denk vanuit de ondernemer. Als het zo verwarrend wordt dat die niet meer de juiste deur kan vinden, dan zijn we niet goed bezig.” Hulshof ziet hier ook een schone taak weggelegd voor de Economic Board.

Als het aan Maud Hulshof ligt, wordt de Economic Board nog veel meer een afspiegeling van de regio. “Het leunt nu op de belangenvertegenwoordiging vanuit LTO, VNO-NCW en de ondernemingsverenigingen, maar economie is veel meer dan dat”, zo zegt ze. “Het gaat mij om brede welvaart. Gelukkig zie ik dat het onderwijs goed vertegenwoordigd is, en de zorg via bestuursvoorzitter Marjolein de Jong van Ziekenhuis Gelderse Vallei. Maar het zou mooi zijn als bijvoorbeeld grote bedrijven en/of starters hier ook een stem krijgen. Ik zou ook graag medewerkers en jongeren willen betrekken, bijvoorbeeld via een panel dat we regelmatig raadplegen. Sowieso is het ons voornemen om bij de vorming van een nieuwe Strategische Agenda input-sessies te organiseren. We moeten ons veel explicieter laten voeden door de hele samenleving. Wat speelt er? Wat is er nodig?”

Als Wageningse wethouder heeft ze veel te maken met Wageningen University & Research (WUR). Als het gaat om de verbinding tussen WUR en de regio dan merkt ze dat er van beide kanten nog verbetering mogelijk is. Maud Hulshof: “Voor de nieuwe Strategische Agenda is het daarom van belang dat we nieuwe gesprekspartners binnen WUR vinden, die inhoudelijk met ons kunnen spreken maar die ook mandaat hebben. De WUR belicht namelijk veel gezichtspunten en het is nodig dat deze goed naar voren kan komen.”

Brede welvaart impliceert breder kijken, maar tegelijkertijd pleit Maud Hulshof voor veel meer focus in de nieuwe Strategische Agenda. “Less is more. Kies een beperkt aantal onderwerpen”, vindt ze. “Zo ontstaat een kleine Strategische Agenda waar iedereen zich aan kan committeren. Daaronder kan ik me een breder programma voorstellen met onderwerpen waar de acht gemeenten op samenwerken. Per onderwerp zou een gemeente dan zelf de urgentie of het tempo kunnen bepalen.” Op zo’n manier kan Regio Foodvalley simpel en eenduidig functioneren. “Dat zou me een lief ding waard zijn”, zegt Hulshof. “Maar het blijft opletten, want het is mensen eigen om zaken steeds ingewikkelder te maken.”

Onder de eerste Strategische Agenda zijn mooie successen behaald. Op het terrein van haar portefeuille noemt Maud Hulshof bijvoorbeeld het sluiten van de MKB-deal, het doorvoeren van innovatie en clustervorming en de start van het NEON Food Network. “Daar mogen we best trots op zijn. Ik vind ook dat we daarop moeten voortbouwen. Maar we zullen in de volgende Strategische Agenda onze doelen veel duidelijker moeten stellen, met meetbare resultaten. En liever minder doelen dan meer, want er komt de komende tijd nog veel op ons af.

QUALITY OF LIVING



Noord-Veluwe
12.700 woningen

Regionale woondeals
provincie Gelderland
2022 t/m 2030
Totaal 104.000 woningen

Stedenrij
17.200 woningen
+ 7.000 in Deventer

Foodvalley
10.000 woningen
in Utrecht

Achterhoek
8.400 woningen

Groene Metropool
35.000 woningen

3.9. QUALITY OF LIVING

3.9.1. Waar we zijn

Naast het sluiten van de Woondeal met daarin concrete afspraken over aantallen woningen, ook met name ook in betaalbare segment, werken we momenteel aan een uitvoeringsprogramma Woondeal. Hierbij worden concrete acties vormgegeven die bijdragen aan het realiseren van deze doelen, dit doen we samen met onze stakeholders.

Met de Verstedelijkingsstrategie, vastgesteld in 2022 door de raden, krijgt de samenwerking met het Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en regio's op het ruimtelijk domein vorm en inhoud. Dit heeft er mede toe geleid dat Regio Foodvalley de status van NOVEX grootschalige woningbouwlocatie heeft gekregen. Eind 2022 resulteerde de Verstedelijkingsstrategie bovendien in de eerste concrete financieringsafspraken (ruim € 100 mln.) voor belangrijke projecten in de regio, waaronder de Rijnbrug. Op dit moment wordt de Verstedelijkingsstrategie verder verbreed (met meer aandacht voor energie, landbouw en natuur en water) tot een NOVEX-ontwikkelperspectief. Nu komen we in de fase dat de slag naar uitvoering gemaakt gaat worden. Dit doen we via het maken van een Uitvoeringsagenda NOVEX en het gebiedsprogramma Foodvalley.

3.9.2. Input stakeholders

Dit overkoepelende thema bestaat uit de onderdelen Ruimte en Wonen maar de uitwerking van de respons op de vragenlijsten hieronder is voor beide onderdelen samen. Er is veel reactie op dit thema gekomen, ook weer omdat het dicht bij de taken en verantwoordelijkheden van de overheden ligt.

3.9.2.1. Successen

De projecten met de grootste impact waren zonder twijfel de verstedelijkingsstrategie en de woondeal. Voor de woondeal bestond al het actieprogramma wonen 2021-2024. En de Regionale Ruimtelijke Verkenning (2021) leverde input voor de Verstedelijkingsstrategie, het Regionaal Programma Landelijk Gebied en andere grote (nationale) trajecten. Op dit moment loopt het Regioarrangement en het Ontwikkelperspectief NOVEX waar de verwachtingen hooggespannen zijn net als de uitwerking van verstedelijkingsstrategie.

De meest succesvolle en invloedrijke activiteiten zijn de samenwerking tussen de verschillende partijen en het goede netwerk.

Regio Foodvalley is een gesprekspartner voor het Rijk geworden. Er is blijvende inzet, een goede basis, voldoende deskundigheid en goede aandacht en prioriteit. De slagkracht richting provincie en Rijk is een positief effect waar de regionale afstemming en gebruik van elkaars expertise aan ten grondslag liggen. De Woondeal heeft een positieve invloed gehad doordat het de regio heeft gedwongen sneller afspraken te maken over het realiseren van betaalbare woningen en het besef is vergroot dat dit een grensoverschrijdend vraagstuk is. Daardoor neemt het belang van regionaal samenwerken toe en is er meer budget en capaciteit vrijgemaakt.

“ In de eerste jaren van de huidige SA is veel gewerkt aan het opstellen van plannen, uitvoeren van onderzoeken, het onder de aandacht brengen van de regio, etc. Ik denk dat we van deze basis op dit moment profiteren. Hierbij is ook een belangrijk punt dat de samenwerking tussen de gemeenten goed was. ”

Ambtenaar Quality of Living

“ Tegelijkertijd blijft het zoeken naar de balans tussen de verantwoordelijkheid van ons als eigenstandige gemeente en de samenwerking in de regio. De sturing vanuit het Rijk speelt daarbij steeds vaker een grote rol en we zien dat dit ook invloed heeft op onze eigen Strategische Agenda. Bijvoorbeeld door de vraag om de ontwikkeling van het Regioarrangement en het NOVEX-ontwikkelperspectief, waardoor in onze ogen onvoldoende aandacht naar het Gebiedsprogramma is gegaan. ”

College gemeente Nijkerk

dynamiek en de grote belangen met o.a. het Rijk zorgen enerzijds voor veel aandacht, maar anderzijds is het moeilijk om het integraal en vanuit de regio aan te pakken.

3.9.2.3. Belemmeringen

De respondenten geven aan dat er vanuit het Rijk en de provincies knelpunten zijn voor het realiseren van de benodigde woningbouw en het op orde brengen van de bereikbaarheid. Het gaat daarbij om randvoorwaarden zoals regelgeving, stikstof en netcongestie. Hier moeten gezamenlijk oplossingen voor worden gevonden. De urgentie voor woningbouw is heel hoog, maar de marktomstandigheden zijn slecht. Het vraagt om het maken van keuzes, hetgeen de regio oppakt en hoe we elkaar op uitvoeringsniveau vinden. Er zijn veel personele wisselingen geweest bij het regiokantoor en de gemeenten en er is bij sommige gemeenten gebrek aan capaciteit en prioriteit voor dit onderwerp. Dit kan zorgen dat gemeenten met weinig capaciteit het tempo van de hele regio bepalen. Tempoverschillen zijn er ook omdat Wonen, Verstedelijking, Ruimte en Mobiliteit op andere tafels zijn georganiseerd. Het integrale thema Quality of Living heeft daarin weinig mandaat en lijdt onder de complexiteit. Het label RFV is sterk en wekt hoge verwachtingen die maar beperkt waargemaakt kunnen worden door de bescheiden capaciteit en doordat er bestuurlijk nog geen overeenstemming is bereikt op veel vraagstukken. De huidige programmastructuur leunt te veel op bestaande organisaties en dat vertraagt de besluitvorming en het tempo.

“ We constateren dat de druk op ruimte op alle fronten toeneemt en dat er te weinig financiële middelen beschikbaar zijn voor de daadwerkelijke realisatie van woon- en werklocaties en mobiliteitsontsluiting. Obstakels zijn ook de complexe en tijdrovende processen voor binnenstedelijke ontwikkelingen, te weinig investeringen in het OV en netcongestie. ”

College gemeente Nijkerk

3.9.2.4. Aanbevelingen

Essentieel om de doelstellingen van de SA te halen is om nog meer gezien te worden en inspraak te krijgen bij provincies en Rijk. Er moeten in wet- en regelgeving, knelpunten rondom bereikbaarheid en stikstof grote stappen gezet worden om te kunnen versnellen bij de woningbouw. De combinatie van wonen en bereikbaarheid is niet los te zien, maar ook de koppeling aan landbouwtransitie, verduurzaming, netcapaciteit en conceptuele bouw is noodzakelijk. Er is een integraal perspectief nodig met ruimtelijke scenario's en keuzes daarin. Laten we voorop durven lopen.

Het tweede belangrijke aspect is capaciteit en samenwerking: in de triple helix: hiervoor is keuze, focus en prioritering nodig en het aansluiten van meer partijen zoals woningbouwcorporaties, marktpartijen

en hogere overheden. De regio moet daarin goed gefaciliteerd worden, het is de moeite waard om te pogen om maatregelenpakketten en middelen te verkrijgen.

Het derde aspect is de samenwerking tussen de gemeenten, waarbij we democratische legitimiteit voldoende waarborgen en tegelijk ook over gemeentegrenzen prioriteren en inzet plegen. Er wordt geadviseerd een formeel mandaat aan Rijk en provincie te vragen voor de rol van Regio Foodvalley en daarbij wellicht ook aanpassingen te doen aan de organisatie in de regio i.r.t. de inzet van gemeenten. Er is meer lef en een bestuurlijk stevige positie nodig waarbij de inzet van gemeenten en regio goed (en zichtbaar) worden gebundeld.

Het overgrote deel van de respondenten geeft aan dat dit thema in de volgende SA opgenomen zou moeten worden (18 stemmen voor en 1 tegen). Daar worden verschillende opmerkingen bij gemaakt. Het thema is door de praktijk ingehaald en zou moeten worden gepositioneerd als een randvoorwaarde voor veel andere thema's. Daarbij zou wonen als grote ruimtevrager een prominente plek mogen krijgen en bijvoorbeeld ook onderbelichte thema's zoals wonen en zorg. Juiste door de woondeals die tussentijds gesloten zijn zou het goed zijn om het programma te herzien.



3.9.3. Interview Portefeuillehouder wonen

“Een goede Strategische Agenda is van betekenis voor inwoners”

Wat is voor een kleine gemeente als Renswoude het belang van samenwerking in de regio? Met die vraag wordt burgemeester Petra Doornenbal-Van der Vlist, portefeuillehouder Wonen in Regio Foodvalley, in haar gemeente regelmatig geconfronteerd. Zichtbaar maken wat de samenwerking oplevert en focus houden op concrete onderwerpen zijn wat haar betreft dan ook belangrijke aandachtspunten voor de komende Strategische Agenda.



“De Strategische Agenda is de koers waar we op samenwerken in de regio, maar landt het ook lokaal?”, vraagt Doornenbal zich hardop af. Voor de meeste raadsleden is de Strategische Agenda een ver-van-mijn-bedshow, ervaart ze. “Er zijn wel raadsinformatiebijeenkomsten, maar dan komt vaak het hele spectrum van Regio Foodvalley voorbij. Het is belangrijk om als bestuurders de raadsleden door de bomen het bos te laten zien. Uitleggen waarom we iets doen én waarom we het samen doen.”

Wat goed is voor de regio, is ook goed voor ons als gemeente, draagt Doornenbal uit. “Denk aan een goed vestigingsklimaat, of het profijt van gezamenlijke denkkraft.” Tegelijkertijd realiseert ze zich dat deze voordelen niet altijd zichtbaar zijn. “Wat zien we er lokaal van terug? Wat levert het concreet op voor een kleine gemeente als Renswoude?”, verwoordt ze vragen die ze vaak hoort. “Het is ingewikkeld om daar de vinger achter te krijgen. Dat is wel nodig om raadsleden constructief en betrokken te houden.”

Over de samenwerking tussen gemeenten is Doornenbal positief, maar ook kritisch. “Het gaat op heel veel punten goed”, benadrukt ze. “We weten elkaar doorgaans goed te vinden. Toch zouden we juist op bestuurlijk vlak vaker het gesprek moeten aangaan.” Ze noemt toekomstige woningbouw in De Klomp, op de grens van Ede en Veenendaal als voorbeeld. “Ik snap de gevoeligheden, maar deze toekomstige ontwikkeling heeft óók uitstraling op Renswoude. Het zou goed zijn wat vaker samen om tafel te zitten over elkaars belangen.”

Terugkijkend op de afgelopen periode is Doornenbal trots dat het met alle gemeenten samen gelukt is om de Woondeal Foodvalley met het rijk te sluiten. De uitdaging is om te blijven bouwen en de doelstellingen te halen, nu de markt inzakt. “Als overheid kunnen we procedures eenvoudiger en eenduidiger maken. Dat geeft vaart aan de uitvoering van plannen. Het zou ook enorm helpen als we wat meer durven los te laten. Als een ontwikkeling even niet van de grond komt, een plan in een andere gemeente naar voren trekken, bijvoorbeeld. Of het projectleiderschap over te laten aan een marktpartij.”

De triple helixsamenwerking komt op het gebied van Wonen vooral tot uitdrukking in de Vastgoedmonitor, zo stelt Doornenbal. “Daar ontmoeten we elkaar echt. Woningcorporaties en ontwikkelaars zijn er altijd bij. We weten elkaar blind te vinden”, benadrukt ze. “Het netwerk functioneert, nu zal moeten blijken of het tot resultaten leidt.”

Vooruitkijkend naar de nieuwe Strategische Agenda raadt Doornenbal aan om focus te houden. “De thema’s zijn goed, maar waaier binnen de thema’s niet te veel uit, dan landt het niet”, adviseert ze. “Niet alles hoeft in regionaal verband. Beleg onderwerpen daar waar ze thuishoren. Een goede Strategische Agenda is concreet en van betekenis voor inwoners en bedrijven.”

3.9.4. Interview Portefeuillehouder ruimte

“We worden gezien als een goed geoliede regio”



“Het kan een beetje vaag zijn wat ik doe”, zo relateert Leon Meijer zijn werk in de regio soms. De wethouder van Ede is bij Regio Foodvalley portefeuillehouder Verstedelijking en Quality of Living. Vanuit zijn achtergrond in ‘food’ was hij betrokken bij het opstellen van de vorige Strategische Agenda. En daar moet bij de volgende agenda weer de nadruk liggen, zo vindt hij. “Er blijven uitdagingen van buitenaf op ons afkomen, bijvoorbeeld op gebied van woningbouw en mobiliteit. Daar moeten we iets mee. Maar we mogen ons unique selling point nooit uit het oog verliezen: voedsel moet centraal blijven staan.”

Zo concreet als de portefeuille Verstedelijking is, zo diffuus is een term als ‘Quality of Living’. Leon Meijer: “Dat zag ik bij het opstellen van de vorige Strategische Agenda. We hadden een aantal speerpunten, maar er bleven onderwerpen liggen die daarbuiten vielen. De neiging was om die onder de paraplu Quality of Living te schuiven, want daar past in principe alles onder. Ik hou niet van dat soort containerbegrippen. Hou vast aan sterke thema’s, zoals voedsel. Met kwaliteit van leven kunnen we ons ook niet onderscheiden, want dat speelt in elke regio.”

Er bestaat een risico dat kleinere regiogemeenten zaken waar ze geen capaciteit voor hebben ook onder Quality of Living zullen schuiven, zodat de regio het oppikt en zij daar de vruchten van plukken. Maar dat vindt Leon Meijer geen probleem, zeker niet als dit in goed overleg gebeurt. Dat voorkomt juist dat dingen dubbel worden gedaan. Ook in grotere gemeenten blijft het soms schipperen: wat pikt de gemeente op en wat de regio? Op welk niveau kun je de dingen het beste doen? Een programma over voedselverspilling kan Ede sneller en beter uitvoeren, omdat de gemeente direct met haar inwoners kan communiceren. Abstracte onderwerpen als voedselbeleid of eiwittransitie zijn voor gemeenten dan weer meer ver-van-mijn-bed-show. Je zou dus in de Strategische Agenda het grote overkoepelende verhaal moeten vastleggen en daaronder afspreken wie wat doet, denkt Meijer. Dat geldt ook voor de andere twee ‘O’s’ van de triple helix. “Dan hoeven we als we bij elkaar komen niet meer de praktische zaken af te stemmen en kunnen we een waardevol gesprek voeren over ontwikkelingen in de regio.”

De samenwerking tussen gemeenten op het gebied van bouwen en wonen vindt Leon Meijer een van de successen uit de Strategische Agenda in deze periode. “Het hielp ook dat de woningcorporaties zijn gaan samenwerken aan een bod vanuit de hele regio. Zo kunnen we een bouwstroom binnen Regio Foodvalley op gang brengen, wat ook een wens van ontwikkelaars was. Dan kunnen arbeidskrachten ergens anders aan de slag als projecten stilvallen en vertrekken ze niet uit de regio.”

Leon Meijer is ook verantwoordelijk voor de inkoop van jeugdzorg in de regio en heeft regelmatig overleg op nationaal niveau. “Vanuit dat perspectief gezien zijn wij voorbeeldregio. Wij hebben bijvoorbeeld onze data veel beter op orde dan andere regio’s en weten dus wat er wordt uitgegeven.” Sowieso wordt Regio Foodvalley gezien als een regio waar het geolied loopt, merkt Meijer. “Onderling hebben we misschien weleens gedoe of vermoeiend veel overleg. Maar dat werpt ook zijn vruchten af. Extern staan we goed op de kaart. En intern is ons netwerk helemaal prima. Mensen kunnen elkaar hier makkelijk vinden.”

4. CONCLUSIES

In de input die stakeholders geven in de vragenlijsten en interviews komt heel veel aan bod wat betreft thema's, succesvolle en belemmerende factoren, meningen en aanbevelingen. Een aantal rode lijnen wordt hieronder opgesomd. Dit is geen uitputtende lijst, maar geeft wel de belangrijkste hoofdpunten van de tussentijdse evaluatie weer.

1. Organisatie en rollen

De respondenten geven in grote meerderheid aan dat de structuur en organisatie complex is. Dat het vaak niet duidelijk is wie waarover gaat en dat dat vertraging en ruis oplevert. En dat onderwerpen op veel tafels liggen, zonder dat er een goede rolverdeling is. Hier hoort ook het punt bij dat de Economic Board nog onvoldoende uit de verf komt.

2. Lokaal versus regionaal

Een belangrijke spanningsbron is het lokale t.o.v. het collectieve belang en hoe regionaal keuzes gemaakt worden. Dit gaat zowel om mandaat - de rol van de gemeenteraden in de regionale besluitvorming - als om waar beleid en uitvoering zijn belegd - bij de gemeenten of bij Regio Foodvalley. Respondenten zijn zeer duidelijk dat er opgaven zijn die lokaal-overstijgend zijn en/of vanwege praktische overwegingen (capaciteit, kennis, efficiëntie) op regioschaal moeten worden opgepakt. Maar wie dan het initiatief neemt, koers uitzet en besluiten neemt, is een lastiger gebied. Bij deze rode draad hoort ook dat niet elke gemeente evenveel terugziet van regionale inspanningen (bijvoorbeeld rondom lobby en het binnenhalen van financiering) en dat het uitleggen van nut en noodzaak van de regionale samenwerking aan gemeenteraden en burgers niet altijd even makkelijk is.

3. Externe ontwikkelingen

De lopende SA is op verschillende punten ingehaald door ontwikkelingen die op onze regio afkomen. Er zijn dossiers zoals wonen en bereikbaarheid, waar nieuwe sterke processen vanuit de rijksoverheid en provincies lopen die veel invloed hebben. En er zijn knelpunten zoals de stikstofcrisis en netcongestie die niet voorzien waren en de programma's behoorlijk uit hun koers brengen. Een statische SA kan de ontwikkelingen niet bijbenen. De programma's blijken echter flexibel te zijn en de regio heeft goed geanticipeerd op de verschillende uitdagende ontwikkelingen.

4. Draagvlak en commitment

Veel input vanuit de stakeholders gaat over de betrokkenheid van bedrijven en onderwijs bij de thema's van de SA. Er is een overwegend positieve mening over de triple-helix samenwerking en het belang daarvan wordt ten volle erkend. Tegelijkertijd klinkt de oproep om meer draagvlak te creëren en zichtbaar te maken zodat er een meer gezamenlijke beweging wordt bereikt. Meer herkenbare en gezamenlijke doelen, minder vrijblijvendheid en een scherpere rol- en taakverdeling is gewenst.

5. Concreetheid

De algemene wens is om de strategie en de doelen die we als regio hebben te vertalen naar concrete inspanningen en resultaten. Dat komt het eigenaarschap en commitment van ondernemers, onderwijs en gemeenten ten goede. Op die manier is het veel duidelijker wat er precies gebeurt, door wie en wat we bereiken. Hierbij hoort ook, dat er gevraagd wordt om concretere en meetbare doelen die gemonitord worden.

6. Begrijpelijk en herkenbaar

Aansluitend bij het vorige punt wordt er gevraagd om thema's die uit te leggen zijn en aansluiten bij waar o.a. de gemeenteraden en bedrijven mee bezig zijn. "Je zou het ook aan je buurman en buurvrouw moeten kunnen uitleggen", merkte iemand op.

7. Focus

Waarschijnlijk is het meest gebruikte woord van respondenten 'focus'. Er wordt gevraagd om meer keuzes, een duidelijk gezamenlijk verhaal en een heldere structuur. Er wordt opgemerkt dat het net zo goed van belang is om te zeggen wat je niet doet als regio of als Strategische Agenda dan om aan te geven waar je met elkaar aan werkt.

8. Capaciteit

De complexiteit en veelheid aan thema's en projecten en de benodigde inspanningen drukt op de capaciteit van gemeenten, regio en stakeholders. Dit levert knelpunten op in tempo, gezamenlijke besluiten en kwaliteit van resultaten. Het gaat hier zeker ook om budget, maar ook om prioriteitsstelling, doorvertaling en uitvoering van besluiten in gemeenten.

9. Successen en kracht doorzetten

Regio Foodvalley is een sterk merk en is binnen en buiten de regio herkend en erkend als een voorbeeld van goede samenwerking. Verrassend veel respondenten geven aan dat de thema's van de huidige SA voor hen doorgezet zouden moeten worden in de volgende SA en er zijn niet veel opmerkingen over de scope of thema's gemaakt. De SA wordt gezien als een belangrijke kapstok en vliegwiel voor thema's. In het algemeen is er een redelijk positieve verwachting dat de doelen van de SA bereikt zullen worden. De doorgaande professionalisering van de regio en de samenwerking triple-helix wordt positief benoemd. Er wordt geadviseerd om goede resultaten en lopende projecten meer uit te venten en meer durven laten zien wat we doen en waar we succesvol zijn.

10. Krachtige (gespreks- en lobby)partner

Verdergaand op het vorige punt wordt de Regio Foodvalley meer en meer gezien als een krachtige gesprekspartner in zaken die met provincie, Rijk en Europa samenhangen. Denk aan de woondeal, de bereikbaarheidsagenda, de NOVEX status, de kennis rondom eiwitten en insecten en het meetnetwerk rondom stikstof. Ook onze lobby is behoorlijk effectief, er worden budgetten binnengehaald, er zijn regelmatig bezoeken om de praktijksituatie te bekijken, we zitten bestuurlijk aan tafel rondom o.a. landbouw, gezonde voeding en leefstijl, woningbouw en kennis- en innovatie. In de volgende SA wordt geadviseerd om de kracht en uniciteit van Regio Foodvalley, de propositie en boodschappen nog beter voor het voetlicht te brengen en de SA ook als een lobbyagenda te zien.



5. EXPERT OPINIONS

5.1.1. Symposium

Tijdens het symposium van 25 oktober 2023 bij de CHE is er na de presentatie van de tussentijdse evaluatie een paneldiscussie geweest met een drietal experts:

Arie Slob - Regio Zwolle;
Nina Tellegen - directeur Amsterdam Economic Board;
Cees-Jan Pen - lector 'de ondernemende regio' Fontys Hogeschool.

Aan de panel leden werd gevraagd wat hen was opgevallen bij het lezen van de tussentijdse evaluatie en welke tips zij aan Regio Foodvalley zouden kunnen geven.

De 3 experts brachten naar voren dat de **doelen algemeen geformuleerd** waren waardoor het tijdens de uitvoering ook niet zo makkelijk is om te meten wat er uiteindelijk bereikt is. Ook werd gesignaleerd dat er te **weinig focus** was in de agenda. Hierdoor kan het beeld ontstaan dat je als Regio met alles bezig bent en tegelijkertijd met niets. Wel werd geconstateerd dat een keuze voor meerdere jaren wenselijk is en een periode van 5 jaar is dan een mooi begin. Verder viel op dat de **overheid een trekkende rol had** en dat het de uitdaging is om het juist in triple helix verband op te pakken. Bij het lezen van de tussentijdse evaluatie en de Strategische Agenda 2020-2025 werd ook de **strijd om de beschikbare ruimte**, daar waar wonen, werken en recreëren samenkomen, gevoeld. Het is aan de betrokken partijen om daar met elkaar een afweging in te maken waarbij de verschillende belangen tot hun recht komen.

Tips voor Regio Foodvalley

Nadat de experts hun belangrijkste observaties hadden gedeeld, ontstond er discussie met de zaal van waaruit onderstaande tips voor Regio Foodvalley naar voren kwamen:

1. *Een monitoring en evaluatie systeem is wenselijk.* Daarmee kun je een open discussie voeren over wat je bereikt hebt, waardoor dat komt en hoe een versnelling gerealiseerd zou kunnen worden.
2. *Maak een keuze en wil niet alles doen.* Door zelf te kiezen, word je ook eerder gekozen! In het verlengde hiervan werd ook de oproep gedaan ambities en doelen aan de voorkant SMART te benoemen. Wanneer er SMART afspraken zijn gemaakt, kan er ook makkelijker gemonitord worden.
3. *Hou de gemaakte keuzes langjarig vol.* Een periode van 5 jaar is niet lang genoeg om het gewenste impact te realiseren.
4. *Werk aan gelijkwaardigheid van de 3 O's.* Wanneer er gekozen is voor een triple helix samenwerking is de achterliggende gedachte dat je elkaar nodig hebt om de gezamenlijk gekozen doelen te bereiken. Wanneer dan tijdens het proces blijkt dat partijen niet gelijkwaardig aan tafel zitten of afhaken, dan is het de uitdaging om dit bespreekbaar te maken en benodigde acties met elkaar af te spreken.
5. *Kijk naar andere regio's en wat daar te leren valt.* Het is heel waardevol om de geleerde lessen en gevolgd aanpak in andere regio's te horen en die waar mogelijk te vertalen naar Regio Foodvalley. In 2023 heeft de Economic Board Regio Foodvalley een 2-daags bezoek gebracht aan AgriFood Capital (Veghel) en Greenport Venlo. Ook zal er vanuit het Regiokantoor in 2024 een onderzoek starten om verschillende regio's in Nederland te vergelijken met Regio Foodvalley, een zgn. benchmark.
6. *Een regionaal (investerings-) fonds zou impact kunnen vergroten.* Een dergelijk regionaal fonds zou niet alleen input moeten krijgen vanuit de lokale overheid maar ook van andere overheden (provincie en rijk) en andere deelnemers binnen de triple helix samenwerking. Onderwijs en ondernemers zullen dan ook gevraagd worden een geldelijke bijdrage te leveren.

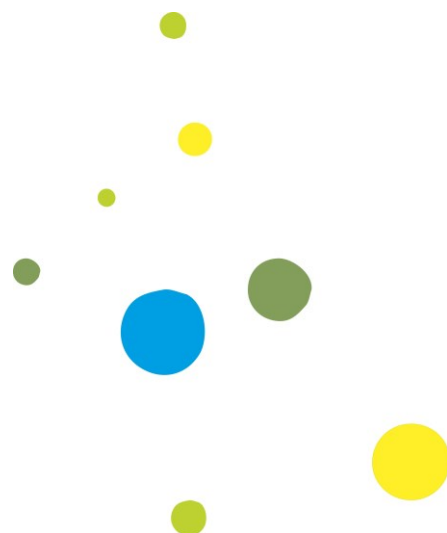
7. *Maak goed gebruik van het merk Foodvalley.* Maar gebruik van die naamsbekendheid en geef het merk een door de Regio gewenste lading. Een strategische agenda waarin keuzes gemaakt worden, kan hiervoor de basis vormen.

5.1.1. Reflectie en slotwoorden Hans van der Pas (voorzitter CSA)

Het doel van de tussentijdse evaluatie is om input op te halen voor nieuwe Strategische Agenda die pas in 2026 zal gaan lopen. Dat is bijzonder, want de Regio zit nog midden in de uitvoering van de huidige Strategische Agenda. Vanuit verschillende invalshoeken is benoemd dat het proces om te komen tot die nieuwe Strategische Agenda aangevlogen moet worden vanuit de triple helix gedachte: onderwijs, ondernemers en overheid. Dit is iets waarvan de commissie Strategische Agenda zich terdege bewust is. Verder is de behoefte aan meer concreetheid en heldere ambities binnen de Strategische Agenda herkenbaar.

De commissie Strategische Agenda zal met de genoemde tips aan de slag gaan en kijken hoe daar invullingen aan te geven binnen de nieuwe Strategische Agenda. Punten die ik als voorzitter zeker mee neem in mijn gedachtenvorming zijn:

- 'wie kiest wordt gekozen';
- Foodvalley als sterk merknaam, en
- de mogelijkheden van een (investerings-)fonds.



6. VERANTWOORDING EN BIJLAGEN

BIJLAGE 1: vragenlijst behorende bij tussentijdse evaluatie van de Strategische Agenda Regio Foodvalley 2020-2025

INLEIDING

Wij vragen een paar minuten van uw tijd om ons input te geven over de voortgang en uw mening over de Strategische Agenda (SA) van Regio Foodvalley. We zullen zorgdragen dat de informatie niet herleidbaar tot personen wordt verwerkt. Het invullen kost 10-15 minuten.

Regio Foodvalley en alle triple-helix partijen die daarbij horen werken aan ambities die geformuleerd zijn in de Strategische Agenda (2020-2025): <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/strategische-agenda> (tip: open deze om erbij te houden tijdens het invullen, de link opent in een nieuw tabblad). In de voorbereidingen richting een nieuwe SA 2026-2030 voeren wij een midterm review uit op de huidige SA die van 2020-2025 loopt. Het doel van deze tussentijdse evaluatie is:

- Feitelijke voortgang SA ophalen;
- Identificeren van de inhoudelijke successen tot nu toe;
- Identificeren van drempels die voortgang (kunnen) beperken;
- Ophalen van de geleerde lessen en bouwstenen ten behoeve van de verdere uitvoering van de huidige SA en de toekomstige SA;
- Constateringen en meningen ophalen bij de stakeholders in de regio.

We willen graag zoveel mogelijk input van betrokkenen bij de uitvoering van de SA vanuit gemeenten, provincies, bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en andere partijen.

In de vragenlijst zijn er eerst een aantal vragen over de thema's van de SA, de voortgang en projecten. Daarna volgen een aantal vragen over samenwerking, plus- en minpunten en uw inzichten voor de nieuwe SA. Als u niet aan een concreet thema uit de SA werkt, kiest u dan voor het thema (of meerdere) waar u het meeste zicht op heeft. U kunt ook een aantal vragen overslaan.

Voor vragen en opmerkingen kunt u een mail sturen naar Carolien Huisman, carolien.huisman@regiofoodvalley.nl.

VRAGENLIJST

1. Aan welk thema van de Strategische Agenda werkt u?

Als u geen specifiek thema heeft als werkveld of in uw portefeuille dan kiest u waar u het meeste zicht op hebt. Of u vult n.v.t. in.

- ☐ Landbouwtransitie en vitaal platteland
- ☐ Voeding voor een gezond leven
- ☐ Energietransitie
- ☐ Human Capital
- ☐ Innovatie, clustervorming en Circulaire Economie
- ☐ Fysieke randvoorwaarden (economie en mobiliteit)
- ☐ Quality of Living (ruimte en wonen)
- ☐ Geen of n.v.t.
- ☐ Anders, namelijk:

2. Waar bent u werkzaam?

- ☐ Gemeente (ambtelijk)
- ☐ Gemeente (bestuurder)
- ☐ Gemeenteraadslid of politiek betrokken
- ☐ Andere overheid (ambtelijk)
- ☐ Andere overheid (bestuurder)
- ☐ Andere overheid (politiek)
- ☐ Regiokantoor
- ☐ Bedrijf
- ☐ Onderwijs of kennisinstelling
- ☐ Maatschappelijke organisatie
- ☐ Netwerk of intermediaire organisatie
- ☐ Opdrachtnemer (werkt voor regio, gemeente, netwerk etc.)
- ☒ Anders:

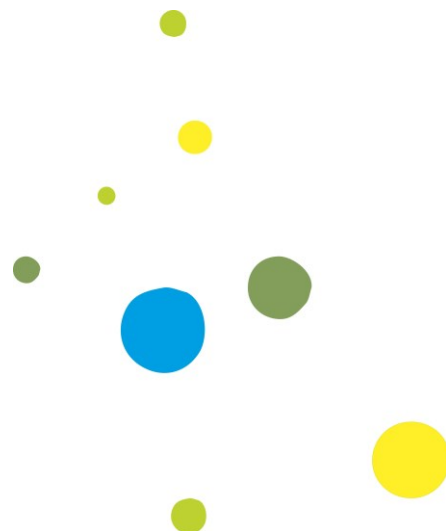
3. Welke projecten in Regio Foodvalley hebben volgens u de meeste impact gehad op uw thema sinds 2020?

Dit gaat over het thema waar u aan werkt of in uw portefeuille heeft. Als u geen of een ander thema heeft kunt u ook aangeven wat u in het algemeen ziet.

4. Is de strategische agenda van belang geweest voor dit succes?

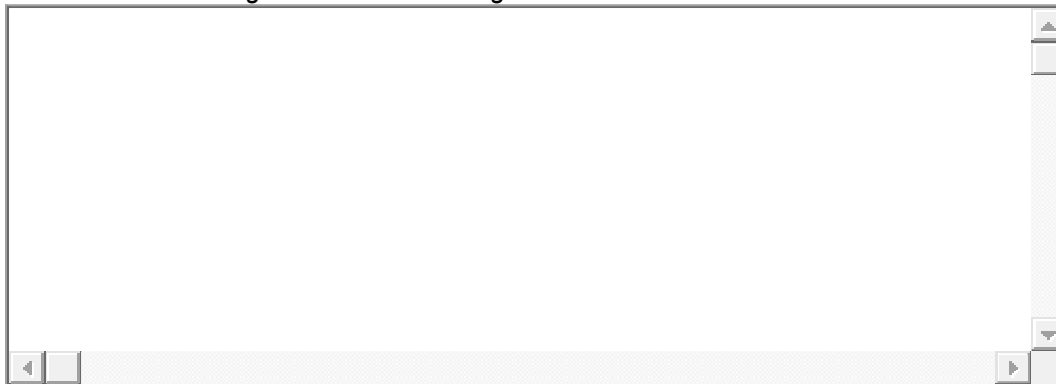
U kunt een evt. toelichting bij 'anders' invullen.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Deels
- ☐ Anders, namelijk:



5. Welke projecten in Regio Foodvalley beschouwt u als minder succesvol of met minder impact dan vooraf verwacht?

Dit gaat over het thema waar u aan werkt of in uw portefeuille heeft. Als u geen of een ander thema heeft kunt u ook aangeven wat u in het algemeen ziet.

A large, empty rectangular text box with a thin grey border. It has a scroll bar on the right side and a small navigation bar at the bottom left.

6. Welke belemmeringen zijn er geweest om successen te boeken op uw thema?

A large, empty rectangular text box with a thin grey border. It has a scroll bar on the right side and a small navigation bar at the bottom left.

7. Wat is er volgens u nodig om succesvol verder te werken aan dit thema?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Meer capaciteit voor de uitvoering
- ☐ Meer budget voor de uitvoering
- ☐ Meer regie door 1 partij
- ☐ Opheffen belemmeringen in wet en regelgeving
- ☐ Meer focus en prioritering
- ☐ Meer kennis, onderzoek of inzicht nodig
- ☐ Hogere of andere ambitie
- ☐ Meer samenwerking
- ☐ Meer draagvlak bij gemeenten creëren
- ☐ Meer draagvlak en betrokkenheid vanuit ondernemers
- ☐ Meer afstemming met provincie en/of rijk



- ☐ Weet niet/ geen mening
- ☐ Anders, namelijk:

8. Op een schaal van 1 tot 10; in hoeverre zijn we op weg naar het behalen van de ambities van Regio Foodvalley zoals beschreven in de SA?

Dit gaat om uw globale mening over de hele strategische agenda

1 - helemaal niet, 10 - helemaal wel

9. Op een schaal van 1 tot 10; in hoeverre zijn we op weg naar het behalen van de ambities van Regio Foodvalley voor uw thema in de SA?

Dit gaat om uw mening over het thema van de strategische agenda waar u aan werkt.

1 - helemaal niet, 10 - helemaal wel

10. Wat heeft de afgelopen 2,5 jaar volgens u veel bijgedragen aan een succesvolle uitvoering van de SA?

U kunt hier denken aan o.a. gemaakte keuzes, inzet, specifieke activiteiten, inzet van budget, samenwerking etc.

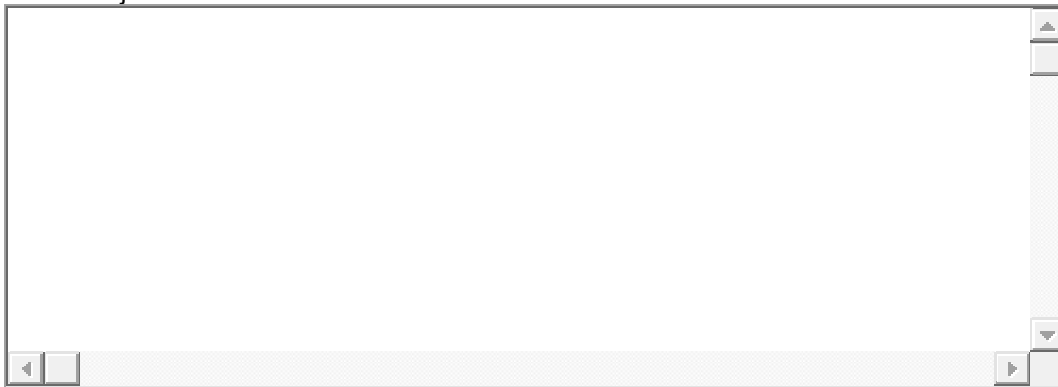


11. Welk type projecten/inspanningen/activiteiten hebben het meeste bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen en hoe?

Waar zijn we goed in en moeten we blijven doen?

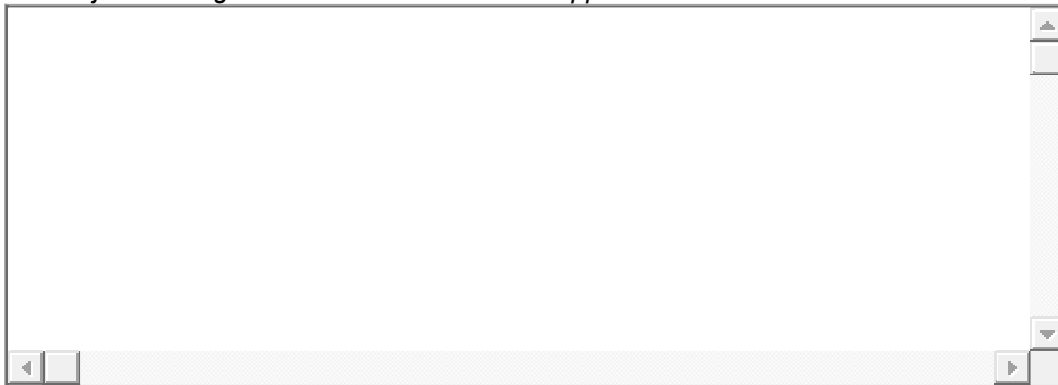


12. Wat is volgens u essentieel om de doelstellingen van de Strategische Agenda op uw thema in de komende jaren te halen?

A large, empty rectangular text box with a light gray border and a vertical scrollbar on the right side, intended for the user's answer to question 12.

13. Zijn er ook typen projecten/inspanningen/activiteiten geïnitieerd die niet de gewenste invloed hebben gehad op de doelstellingen of voortijdig zijn afgebroken? Zo ja, welke?

Waar zijn we niet goed in of moeten we mee stoppen?

A large, empty rectangular text box with a light gray border and a vertical scrollbar on the right side, intended for the user's answer to question 13.

14. Welke thema's moeten zeker terugkomen of nieuw worden opgenomen in de nieuwe SA?

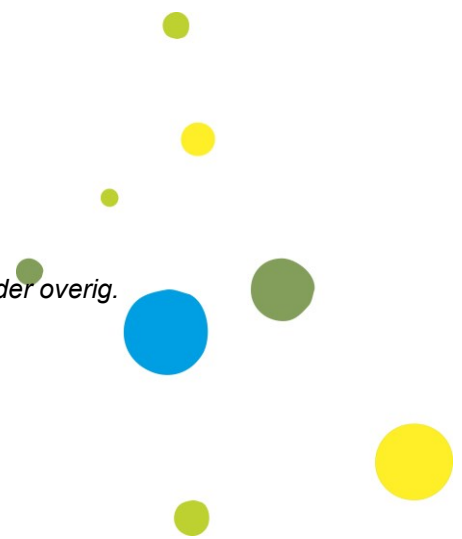
Ook thema's die niet in de huidige SA zijn opgenomen mogen genoemd onder overig.

- ☐ Landbouwtransitie en vitaal platteland
- ☐ Voeding voor een gezond leven
- ☐ Energietransitie
- ☐ Human Capital
- ☐ Innovatie, clustervorming en Circulaire Economie
- ☐ Fysieke randvoorwaarden (economie en mobiliteit)
- ☐ Quality of Living (ruimte en wonen)
- ☐ Anders, namelijk:

15. Welke thema's horen zeker niet thuis in de nieuwe SA?

Ook thema's die niet in de huidige SA zijn opgenomen mogen genoemd onder overig.

- ☐ Landbouwtransitie en vitaal platteland
- ☐ Voeding voor een gezond leven



- ☐ Energietransitie
- ☐ Human Capital
- ☐ Innovatie, clustervorming en Circulaire Economie
- ☐ Fysieke randvoorwaarden (economie en mobiliteit)
- ☐ Quality of Living (ruimte en wonen)
- ☐ Geen thema laten vallen
- ☐ Anders, namelijk:

16. Wat zijn de belangrijkste positieve lessen van de huidige strategische agenda?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Meer (gerichte) triple helix samenwerking onder de paraplu van het visiedocument
- ☐ Gemeenteoverstijgend aanpakken van thema's leidt tot sneller en beter resultaat
- ☐ Oprichting Economic Board als ambassadeur en aanjager van de doelen van de SA
- ☐ Keuze voor thema's waar we willen excelleren
- ☐ Herkenbare thema's en ambities voor gemeenten en stakeholders in Regio Foodvalley
- ☐ Herkenbare thema's en ambities voor partijen buiten de regio (bijvoorbeeld provincies, rijk)
- ☐ Helpt bedrijven om te weten waar Regio Foodvalley voor staat en waar we samen aan kunnen werken
- ☐ Helpt onderwijs en kennisinstellingen om te weten waar Regio Foodvalley voor staat en waar we samen aan kunnen werken
- ☐ Heldere governance (wie gaat waarover) en bestuurlijke besluitprocedures
- ☐ Goede samenhang van thema's, programma's, projecten
- ☐ Ambities en doelen helpen om efficiënt te werken
- ☐ Thema's en ambities zijn strategisch en voldoende flexibel om nieuwe ontwikkelingen te accommoderen
- ☐ Capaciteit en budget zijn in programma's van Regio Foodvalley vastgelegd
- ☐ Krachtiger regiokantoor als centrale plaats voor programma's en projecten
- ☐ Urgentie van verschillende ontwikkelingsopgaven en transities wordt steeds duidelijker
- ☐ Geen mening / weet niet
- ☐ Anders, namelijk:

17. Wat zijn de belangrijkste negatieve lessen van de huidige SA en daarmee uitdagingen voor het vervolg?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Gemeenten maken keuzes onafhankelijk van SA
- ☐ Bedrijven maken keuzes onafhankelijk van SA
- ☐ Onderwijs en onderzoek maken keuzes onafhankelijk van SA

- ☐ Triple helix samenwerking gaat moeizaam
- ☐ Capaciteit voor uitwerking beperkt
- ☐ Budget voor uitwerking beperkt
- ☐ Ambities zijn te hoog gezet
- ☐ Te veel verschillende ambities/ doelen
- ☐ Te veel thema's
- ☐ Er missen belangrijke thema's
- ☐ De samenhang en cross-overs tussen thema's is onvoldoende
- ☐ De thema's zijn te breed
- ☐ Ambities en thema's zijn onvoldoende herkenbaar of uniek
- ☐ Aantal doelen zijn niet haalbaar door externe omstandigheden
- ☐ Nieuwe ontwikkelingen maken doelen en ambities achterhaald
- ☐ Te weinig flexibiliteit
- ☐ Te weinig regie op de uitvoering
- ☐ Te weinig democratische sturing (door o.a. gemeenteraden) op uitvoering
- ☐ Inwoners zijn te weinig betrokken bij de doelen van Regio Foodvalley
- ☐ Er wordt te weinig gemeten of gecommuniceerd over voortgang SA
- ☐ Weet niet / geen mening
- ☐ Anders, namelijk:

18. Wilt u de resultaten ontvangen? Vul dan uw emailadres in.

De verwerkte resultaten zijn niet-herleidbaar tot personen. Als u geen emailadres invult dan sturen wij de mid-term review niet toe, maar kunt u deze inzien zodra hij openbaar wordt gemaakt door de Economic Board en het Algemeen Bestuur.

19. Wilt u naar aanleiding van deze mid-term review nog iets kwijt? Wilt u betrokken blijven bij het proces van de mid-term review en de vorming van een nieuwe Strategische Agenda?

